

## OLEN SITÄ MIELTÄ, ETTÄ...

SOS-lapsikylissä ja -nuorisokodissa asuvien lasten ja nuorten mielipiteitä arjesta, osallisuudesta ja oikeuksista



Anna-Liisa Koisti-Auer  
Syyskuu 2009

<b>1</b>	<b>TAUSTAA .....</b>	<b>3</b>
<b>2</b>	<b>LAPSET JA NUORET KERTOVAT .....</b>	<b>4</b>
<b>2.1</b>	<b>Kokemus arjesta .....</b>	<b>5</b>
2.1.1	Päätöksenteko ja mahdollisuus vaikuttaa.....	5
2.1.2	Säännöt.....	7
2.1.3	Ruoka.....	8
<b>2.2</b>	<b>Harrastukset, koulunkäynnin tukeminen ja oma tila .....</b>	<b>9</b>
2.2.1	Harrastukset .....	9
2.2.2	Koulunkäynnin tukeminen.....	10
2.2.3	Oma tila.....	11
<b>2.3</b>	<b>Pelot ja kiusatuksi tuleminen .....</b>	<b>12</b>
2.3.1	Pelot.....	12
2.3.2	Kiusatuksi tuleminen.....	14
<b>2.4</b>	<b>Suhteet hoitaviin aikuisiin .....</b>	<b>17</b>
2.4.1	Lohdutetuksi tulemisen kokemukset.....	17
2.4.2	Tunteiden huomaaminen.....	19
2.4.3	Luottamus .....	21
2.4.4	Kannustus, tuki ja lasten tasavertainen kohtelu .....	23
<b>2.5</b>	<b>Yhteydenpito lapsen läheisiin .....</b>	<b>26</b>
<b>2.6</b>	<b>Lapsi lastensuojelun asiakkaana .....</b>	<b>28</b>
<b>2.7</b>	<b>Eläminen SOS-lapsikylässä ja -nuorisokodissa.....</b>	<b>30</b>
<b>2.8</b>	<b>Lapsen oikeuksien sopimus.....</b>	<b>33</b>
<b>3</b>	<b>TIIVISTELMÄ .....</b>	<b>34</b>

# 1 Taustaa

Lapset haluavat ja heillä on oikeus kertoa mielipiteensä ja osallistua omaan elämäänsä liittyviin asioihin ja päätöksentekoon. Lapsen osallistumisen oikeus on määritelty muun muassa lastensuojelulaissa ja 20 vuotta täyttävässä YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa. Lapsia ja heidän mielipiteitään ”kuullaan” joka päivä käytännön arjessa SOS-lapsikylissä ja -nuorisokodissa. SOS-Lapsikylä ry kehittää toimintatapojaan ja rakenteitaan niin, että lapsille varmistetaan erilaisia tilaisuuksia kertoa säännöllisesti mielipiteitään ja mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä.

SOS-lapsikyläyhdistys haluaa suojella lapsia kaikenlaiselta kaltoin kohtelulta. Kansainvälisen SOS-lapsikyläjärjestön vuonna 2006 käynnistämän Child Protection -projektin (Suomessa Lapsen suojeleminen -projekti) tarkoituksena on yleisen tietoisuuden lisääminen lasten kaltoin kohtelusta, sen ennaltaehkäiseminen ja selvittäminen. SOS-Lapsikylä ry:ssä ollaan parhailaan viimeistelemässä prosessikuvausta siitä, miten mahdolliset lasten kaltoin kohteluepäilyt jatkossa yhdistyksessä selvitetään ja raportoidaan.

Osana Lapsen oikeuksien sopimuksen juhlavuotta ja Lapsen suojeleminen -projektia toteutettiin keväällä 2009 lasten ja nuorten kysely. Kaikille SOS-lapsikylissä ja -nuorisokodissa asuneille lapsille ja nuorille suunnattu kysely sisälsi kysymyksiä asumisesta lapsikylässä tai nuorisokodissa, arjesta ja suhteista aikuisiin, huostaanotosta sekä osallisuudesta ja lapsen oikeuksista. Aiemmasta, lähes yhtä laajasta ja monia samoja aihealueita käsitelleestä kyselystä oli kulunut jo kymmenen vuotta.

Lapset ja nuoret osallistuvat mielellään tutkimuksiin, jotka koskettavat heidän omaa elämäänsä. Tämän osoittivat lasten kommentit ja korkeat vastausprosentit sekä nyt toteutetun että kymmenen vuotta sitten tehdyn kyselyn osalta. Lapsilla on luontainen halu osallistua, jos me aikuiset vain mahdollistamme sen tarjoamalla lapsille sopivia tapoja ja foorumeita.

Kysely toteutettiin nettikyselynä. Jokaisessa SOS-lapsikylässä ja -nuorisokodissa oli vastuuhenkilö, joka vastasi kyselyyn vastaamisen käytännön järjestelyistä. Lapset vastasivat kyselyyn lapsikylän yhteistalolla. Isommat lapset vastasivat kyselyyn itsenäisesti vastuuhenkilön ollessa paikalla auttaen mahdollisissa ongelmissa. Pienempien lasten vastaaminen tapahtui yhdessä aikuisen kanssa siten, että vastuuhenkilö luki lapselle kysymyksen ja kirjasi lapsen antaman vastauksen vastauslomakkeelle. Nuorisokodissa nuoret vastasivat kyselyyn itsenäisesti vastuuhenkilön antaman ohjeistuksen mukaan.

Lapset vastasivat pääsääntöisesti kaikkiin kyselylomakkeen kysymyksiin. Kyselylomakkeen pituus, noin 40 kysymystä, sai lapsilta aiheellisesti kritiikkiä. Kysymykset olivat erityisesti pienemmille lapsille osittain liian vaikeita.

Kyselyyn osallistuneiden 136 lapsen ja nuoren vastaukset antoivat monipuolisen ja moniäänisen kuvan elämästä SOS-lapsikylissä ja -nuorisokodissa. Vastauksia lukiessa liikutukselta ei voinut välttyä. Parhaimmillaan kirjallinen raportti on vain kalpea kuvaus lasten antamista vastauksista.

Useimpien lasten mielestä lapsikylä tai nuorisokoti tarjoaa puitteet hyvälle elämälle, joka rakentuu turvallisuudesta, kavereista ja arjen asioista. Hyväkään elämä lapsikylässä tai nuorisokodissa ei voi kuitenkaan poistaa lapsen perussurua siitä, ettei voi elää ja asua omien vanhempiensa ja perheensä luona.

Ilman lasten ja nuorten aktiivisuutta ja halua osallistua kysely ei olisi onnistunut eikä tämä raportti syntynyt. Parhaimmat kiitokset kaikille SOS-lapsikylä ja -nuorisokodin lapsille ja nuorille. Kiitokset myös toimipisteissä kyselyn käytännön toteutuksesta vastuun kantaneille Sari Carlssonille, Riikka Jokelalle, Hannu Kettuselle, Sinikka Loukusalle, Anna-Maija Rautiolle ja Tarja Merilehdelle. Kaisa Metsän tekninen osaaminen oli puolestaan kyselyn toteutuksessa korvaamatonta. Kaikki Lapsen suojeleminen -projektin jäsenet, Anja Harju, Riikka Jokela, Kari Kiesiläinen, Anna-Liisa Koisti-Auer ja Kaisa Metsä, ovat muokanneet kyselylomakkeen sisältöä. Lomakkeen kysymyksiä kommentoi aktiivisesti myös keskustuomiston lastensuojelutiimi. Kiitokset

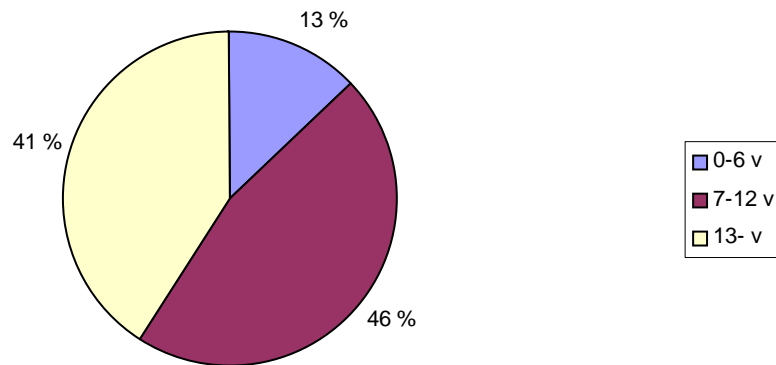
erinomaisesta yhteistyöstä Pelastakaa Lapset ry:lle, josta saimme hyviä vinkkejä kyselyn toteutukseen ja käyttöömme kyselylomakkeen, joka oli työstetty vastaavanlaiseen kyselyyn yhdessä pienryhmäkodeissa asuneiden lasten kanssa.

SOS-lapsikylät ja -nuorisokoti ovat henkilökunta- ja muilta rakenteiltaan erilaiset, mistä syystä myös käytetyt kyselylomakkeet poikkesivat hiukan toisistaan. Tästä syystä tulokset esitellään jatkossa erikseen SOS-lapsikylien ja -nuorisokodin osalta.

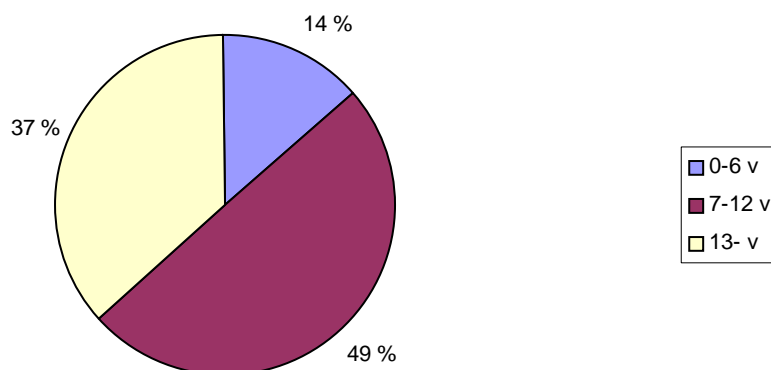
## 2 Lapset ja nuoret kertovat

Kyselyyn osallistui yhteensä 136 eri-ikäistä lasta ja nuorta, mikä oli 89 prosenttia 152:sta kyselyajanjaksona, maaliskuussa 2009, SOS-lapsikylissä ja -nuorisokodissa asuneista. Vastanneista lapsista ja nuorista 127 asui SOS-lapsikylissä ja yhdeksän SOS-nuorisokodissa. Suurin vastaajien ikäryhmä oli 7-12 -vuotiaat. Vastanneista tyttöjä oli 48 prosenttia ja poikia 52 prosenttia. Nuorisokodissa asuvat nuoret ovat yli 13-vuotiaita.

### 1. Vastaajien ikäjakauma SOS-lapsikylissä ja -nuorisokodissa (N=136)



### 2. Vastaajien ikäjakauma SOS-lapsikylissä (N=126)

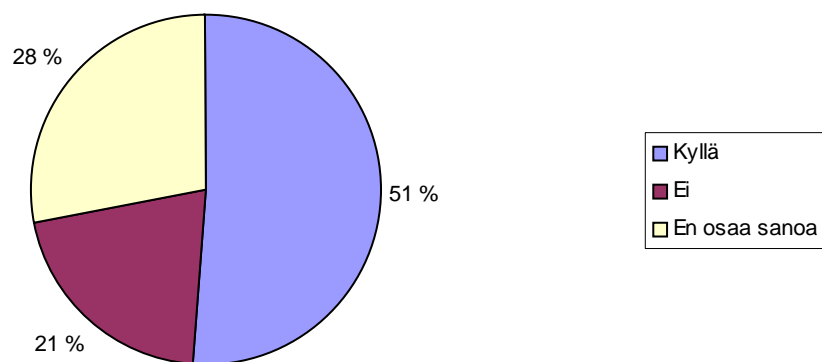


## 2.1 Kokemus arjesta

### 2.1.1 Päätöksenteko ja mahdollisuus vaikuttaa

Useilla sijaishuollossa olevilla lapsilla on kokemuksia siitä, että heidän elämässään asiat ovat tapahtuneet ilman, että itse on voinut niihin millään tavalla vaikuttaa. Pyrkimys hallita itselle tapahtuvia asioita on ihmisen perustavaa laatua oleva inhimillinen halu, joka jatkuu läpi elämän.

### 3. Voitko osallistua mielestäsi riittävästi sinua koskevien päätösten tekoon lapsikyläkodissa? (N= 127)

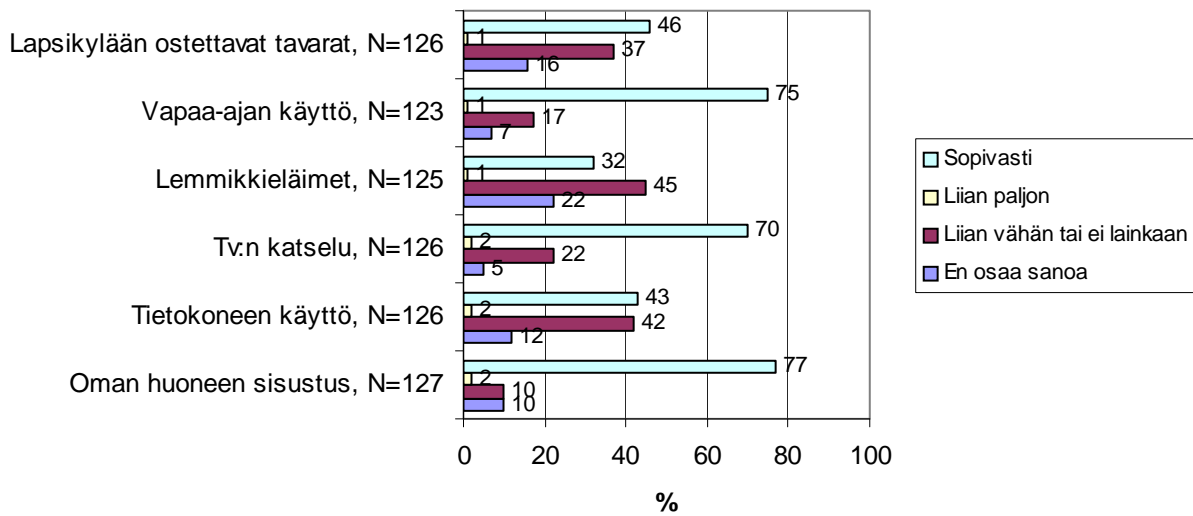


Hiukan yli puolet vastanneista sai mielestään osallistua riittävästi itseään koskevaan päätöksentekoon lapsikyläkodissa. Vajaa neljäsosa lapsista koki vaikutusmahdollisuutensa riittämättömäksi. Melko monet eli reilu neljäsosa ei osannut sanoa mielipidettään, mitä osittain selittää alle 6-vuotiaiden osuus vastanneista.

Parhaiten lapset pystyivät mielestään vaikuttamaan oman huoneensa sisustukseen ja vapaa-ajan käyttöön. Melkein yhtä tyytyväisiä oltiin mahdollisuuksiin vaikuttaa tv:n katseluun.



#### 4. Lapsen mahdollisuus vaikuttaa



Monissa lapsikyläkodeissa lemmikkieläimen hankkimisen estää jonkun lapsen tai kodissa toimivan aikuisen allergia. Lähes puolet vastanneista saikin mielestään liian vähän tai ei lainkaan päättää lemmikkieläinten hankinnasta ja vain noin kolmasosan mielestä tältä osin vaikutusmahdollisuudet olivat riittävät. Aikuiset säätelevät myös tietokoneen ääressä kulutettavaa aikaa, mikä heijastui lasten vastauksissa. Vastanneista 42 prosenttia koki voivansa vaikuttaa asiaan liian vähän, jos lainkaan, joskin tyytyväisten joukko oli hiukan suurempi. Mielenkiintoista oli, että kolmen lapsen mielestä he saivat vaikuttaa tietokoneen käyttöön liiankin paljon.

Nuorisokodin nuoret saivat mielestään osallistua parhaiten päätöksentekoon koskien:

- tv:n katselua (100 % sopivasti)
- oman huoneensa sisustusta (89 % sopivasti) ja
- vapaa-ajanviettoa (78 % sopivasti)

Tietokoneen käyttöön oltiin hiukan tyytyväisempiä kuin lapsikylässä (56 % sopivasti, 33 % liian vähän). Vaikutusmahdollisuudet lemmikkieläinten hankintaan (78 % ei lainkaan) ja ostuksiin olivat heikoimmat. Kolmasosa sai mielestään osallistua riittävästi itseään koskevien päätösten tekoon nuorisokodissa, vajaa neljännes ei ja 44 prosenttia ei osannut sanoa, saiko osallistua riittävästi vai ei.

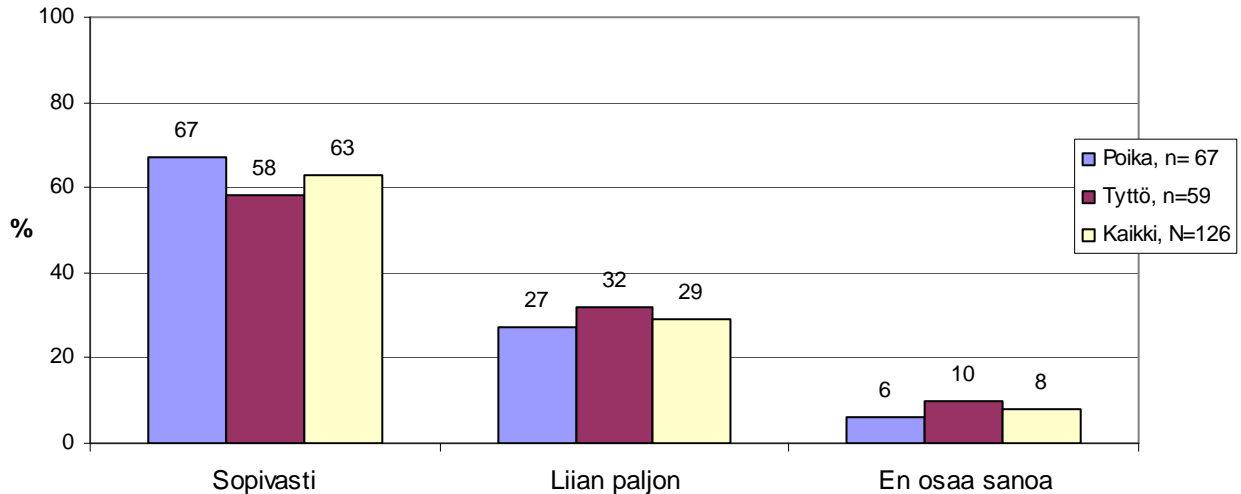


Kyselyn tulokset osallistumismahdollisuuksista päätösten tekoon olivat lähellä Pelastakaa Lapset ry:ssä tehdyn pienryhmäkodeissa asuville nuorille tarkoitetun kyselyn tuloksia. Pienryhmäkodeissa asuneet nuoret totesivat voivansa vaikuttaa vain vähän siihen, mitä lastenkotiin ostetaan ja tietokoneiden käyttöön. Samalla tavoin kuin lapsikylien ja nuorisokodin lapset ja nuoret, pienryhmäkotien nuoret kokivat voivansa vaikuttaa paljon vapaa-aikaansa ja oman huoneensa sisustukseen, mutta ei lainkaan lemmikkieläimiin. (Möller & Nikkanen 2009.)

## 2.1.2 Säännöt

Säännöt ovat osa lasten ja aikuisten elämää. Monet huostaanotetut ja sijaishuoltoon sijoitetut lapset tulevat kaoottisista olosuhteista, joissa sääntöjä ei ole ollut tai säännöt ovat voineet olla vaihtelevia tai ristiriitaisia. Turvattomuus on monien lasten perusongelma. Säännöt, rutiinit ja toistot tukevat lasten turvallisuuden tunteen kehittymistä.

### 5. Sääntöjä SOS-lapsikyläkodissa



Hiukan vajaa kahden kolmasosan mielestä sääntöjä oli lapsikylässä sopivasti. Pojat olivat hiukan tyttöjä tyytyväisempiä sääntöjen määrään. Tytöissä oli myös hiukan poikia enemmän heitä, jotka eivät osanneet sanoa, oliko sääntöjä sopivasti vai ei. Yhdenkään vastaajan mielestä sääntöjä ei ollut liian vähän tai ei lainkaan.

Seuraamukset sääntöjen rikkomuksista olivat yleisimmin etuisuuksien, kuten karkkipäivän, netin käytön, television katselun, puhelimen tai muiden laitteiden käytön rajoituksia. Lapset raportoivat myös aikuisten puhuttelusta, jäähyllä joutumisesta, arestista ja omaan huoneeseen joutumisesta. Kukaan vastanneista ei raportoinut fyysisestä rankaisusta ja aikuisen huutamisestakin mainitsi vain kaksi vastaaja.

Vajaa kolmasosa (n=39) lapsista esitti muutoksia sääntöihin. Muutostoiveet liittyivät:

- kotiintuloaikoihin ja kylän ulkopuolella liikkumiseen (9 mainintaa)
- peliaikoihin ja tv:n katseluaikoihin (9 mainintaa) sekä
- kasvatustyylin muuttumisesta tavalla tai toisella ”rennommaksi” (9 mainintaa).

Kahden lapsen mielestä sääntöjä pitäisi tosin kiristää, ainakin ”*pienentää yli 18-vuotiaiden ulkona liikkumisaikaa*” ja ”*enemmän menettää nettiaikaa, jos kiroilee*”.

#### Haluaisitko muuttaa kodin sääntöjä, miten?

- ”*Olisi rennompaa.*”
- ”*Ei määrällis yhtä paljon.*”
- ”*Aikuisten pitäisi antaa enemmän periksi.*”
- ”*Saa ajaa talvella pyörällä.*”
- ”*Joka päivä karkkia, määrällään liikaa.*”
- ”*Esimerkiksi kotiintuloaikoja ja kodin ulkopuolella olemista lisätä. Tämän suhteen ollaan liian ankaria vaikka luottamusta olisi.*”
- ”*Saa käydä kylällä enemmän.*”
- ”*Haluaisin, että saisi olla kahdeksaan ulkona arki-iltais.*”
- ”*Enemmän saisi olla tietsikllä.*”
- ”*No et sais kattoo enemmän nuorten ohjelmii.*”

- ”Vähemmän siivousta.”
- ”Toivoisin että ei olis päivälepoa ollenkaan.”
- ”Jotenkin, lisää pehmoleluja.”

Yhteisiä pelisääntöjä tarkastellaan aika-ajoin kaikissa yhteisöissä. Myös lapset haluavat päästä osallistumaan ikätasonsa mukaisesti keskusteluun ja päätöksentekoon; ”sääntöjä voitaisiin miettiä myös yhdessä lastenkin kanssa”.

*Nuorisokodissa sääntöjä oli viiden nuoren mielestä liikaa, kun vastaavasti neljä nuorta oli sitä mieltä, että sääntöjä oli sopivasti. Sääntöihin tyytymättömät toivoivat kodinomaisempia sääntöjä ja joustavampia, va- paampia kotiintuloaikoja.*

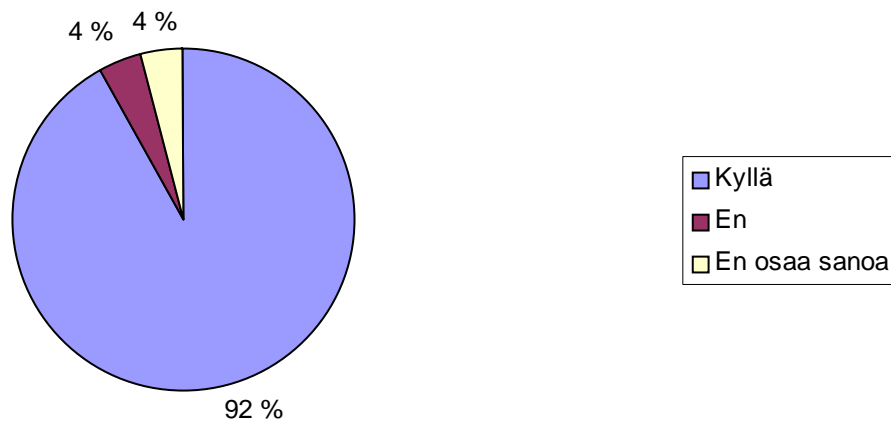
### 2.1.3 Ruoka

Lasten ja nuorten hoitavaan arkeen kuuluu olennaisesti hyvä ja monipuolinen ruoka. Monien sijoitettujen lasten elämässä on ollut aikoja, jolloin ruokaa on saanut epäsäännöllisesti, jos lainkaan. Lapsi on voinut joutua itse huolehtimaan niin ruoan hankkimisesta kuin sen valmistamisestakin – kenties koko perheelle. Näiden kokemusten vuoksi ruoalla on sijoitetulle lapselle usein korostuneen tärkeä merkitys.

Lähes kaikki lapset saivat mielestään riittävästi ruokaa. Lapsikylissä oli vain viisi sellaista lasta, jotka ilmoittivat, ettei heille tarjota riittävästi ruokaa – erityisesti iltapalalla. Heidän lisäksi oli viisi muuta lasta, jotka eivät osanneet sanoa, oliko ruokaa riittävästi.

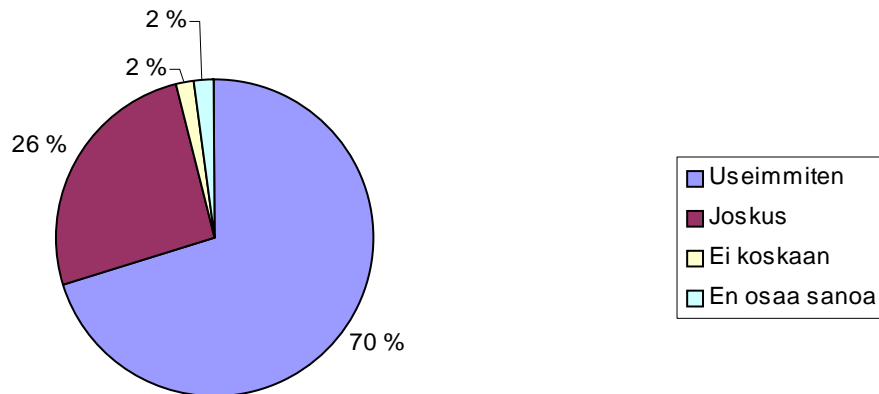


#### 6. Saatko riittävästi ruokaa lapsikyläkodissasi? (N=127)



Suurimman osan mielestä ruoka oli useimmiten tai ainakin joskus myös hyvää, sillä vain kahden vastaajan mielestä ruoka ei ollut koskaan hyvää.

## 7. Onko lapsikyläkodissa tarjottava ruoka mielestäsi hyvää? (N=127)



Nuorisokodin yhdeksästä vastanneesta kahdeksan mielestä ruokaa oli riittävästi ja se oli heidän kaikkien mielestä ainakin useimmiten myös hyvää. Yksi nuori ei osannut sanoa, oliko ruokaa riittävästi tai oliko se maukasta.

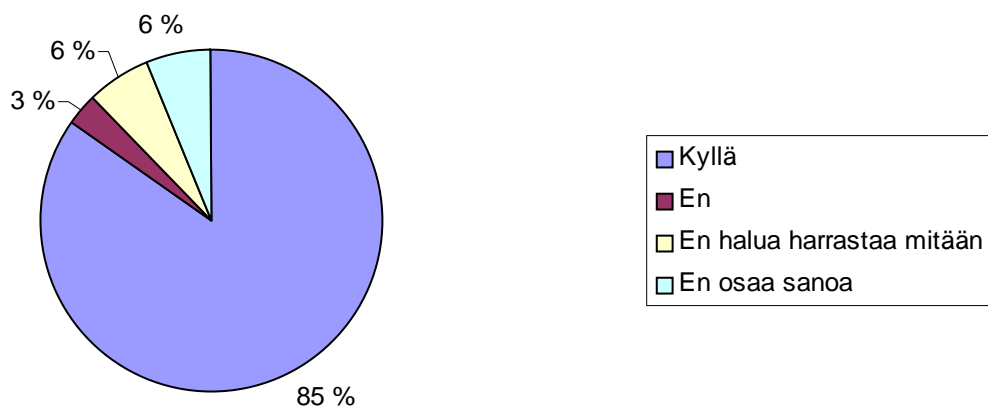
## 2.2 Harrastukset, koulunkäynnin tukeminen ja oma tila

### 2.2.1 Harrastukset

Harrastukset ovat lapselle oikeassa määrässä hyväksi. Ne edistävät lapsen kokonaisvaltaista kehittymistä ja lisäävät luovuutta. Harrastukset ovat lasta suojaava tekijä. Tunne kuulumisesta ryhmään, jossa saa positiivisia kokemuksia, ehkäisee lapsen syrjäytymistä. Yleensä lapsi jaksaa harrastaa ja innostua uusista asioista vasta, kun elämäntilanne on rauhoittunut. Harrastukset ja vapaa-ajan toiminta ovat arvostettuja ja tuettuja asioita myös SOS-lapsikyläyhdistyksessä. Pyrkimyksenä on, että jokainen lapsi löytää ainakin yhden harrastuksen, josta hän on oikeasti kiinnostunut.

Kysely osoitti, että tavoitteessa oli onnistuttu, sillä 84 prosenttia vastanneista oli löytänyt itselleen ainakin yhden kiinnostavan harrastuksen. Vain kahdeksan lasta sanoi, ettei halua harrastaa mitään.

## 8. Saatko harrastaa ainakin yhtä sellaista harrastusta, josta olet kiinnostunut? (N=127)



Kuusi nuorta eli kaksi kolmasosaa nuorisokodin nuorista sai harrastaa ainakin yhtä itselle mieluista harrastusta. Kaksi nuorista ei halunnut harrastaa mitään ja yksi vastaaja ei osannut sanoa, saako harrastaa vai ei.

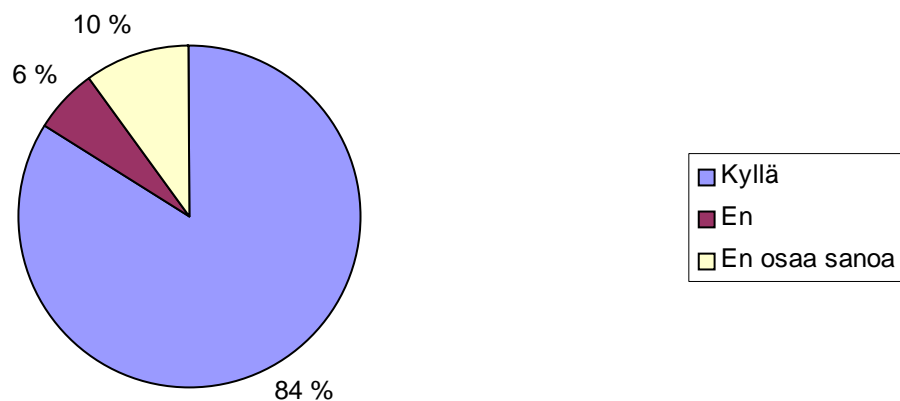
Lasten vanhemmat ja kuntien sosiaalityöntekijät arvostavat SOS-lapsikyläiden ja -nuorisokodin tarjoamia hyviä harrastustiloja ja -mahdollisuuksia. Vanhemmat toteavat usein, ettei heillä itsellään olisi mahdollisuuksia tarjota lapsilleen sellaisia harrastuksia, joita SOS-lapsikyläyhdistys tarjoaa. Lapsikylästä tai nuorisokodista aikuistuneet muistelevat myös usein harrastusreissuja, yhteisiä leirejä ja turnauksia lämmöllä. (Jahnukainen & Hyytiäinen 2009; Koisti-Auer 2001, 24; Oja & Virtanen 1997, 51.)

## 2.2.2 Koulunkäynnin tukeminen

Koulu on lapsen työtä. Koulunkäynnin onnistuminen vaikuttaa lapsen itsetuntoon ja on – samalla tavoin kuin harrastukset – tärkeä lasta suojaava tekijä. Monilla sijaishuoltoon sijoitettavilla lapsilla on koulunkäyntiin ja oppimiseen liittyviä erityistarpeita, joihin pyritään löytämään yksilöllisiä ratkaisuja - lapsikylän sijaintipaikkakunnan tarjonta huomioon ottaen. Kaikissa lapsikylissä on myös ohjaaja, jonka erityisenä tehtävänä on lasten koulunkäynnin tukeminen. SOS-nuorisokodissa puolestaan nuorilla on mahdollisuus kotiopetukseen.

SOS-lapsikylissä kyselyyn osallistuneista kouluikäisiä oli 109. Valtaosa heistä oli saanut mielestään riittävästi tukea koulunkäyntiinsä, sillä tukeen tyytymättömiä lapsia oli vain kuusi.

### 9. Saatko mielestäsi riittävästi tukea koulunkäyntiin liittyvissä asioissa? (n=108)



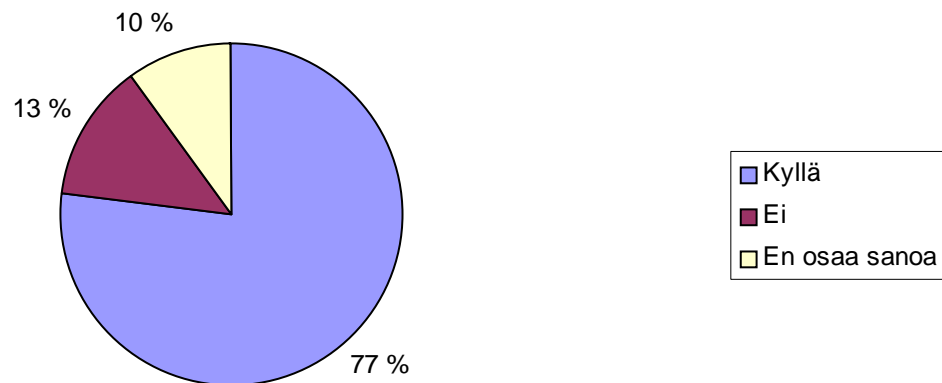
Tukeensa tyytymättömät lapset toivoivat lisätukea yksittäisiin kouluaineisiin, esimerkiksi matematiikkaan. Lisäaikaa ohjaajan kanssa toivottiin myös, jotta hänen kanssaan ” voi jutella”. Eräs vastaaja puolestaan toivoi saavansa aikuisilta enemmän ”puolustamista ja onnea”, mitä sijoitetut lapset eivät varmastikaan koskaan voi aikuisilta liikaa saada.

Nuorisokodin nuoret olivat kriittisempiä saamaansa tukeen, sillä vain viisi nuorta (56 %) sanoi saaneensa riittävästi tukea koulunkäyntiinsä ja loput eivät osanneet sanoa, oliko tuki ollut riittävä vai ei.

### 2.2.3 Oma tila

Lapsikyläkodeissa on yleensä tilaa noin 180 – 230 neliometriä 5 – 9 ihmisen asumista varten. Kaikissa kylissä on lisäksi muun muassa yhteisiä harrastustiloja. Kotien suuresta koosta huolimatta kaikissa kylissä ja jokaisessa kodissa ei ole mahdollista tarjota lapselle omaa huonetta. Kyselyssä tiedusteltiin lapsilta, onko lapsikyläkodissa paikka, jossa voi olla niin halutessaan rauhassa.

#### 10. Onko lapsikyläkodissasi paikkaa, jossa saat olla rauhassa niin halutessasi? (N=126)



Suurin osa vastaajista koki, että tilaa oli riittävästi rauhassa oloon. Vain 13 prosenttia oli sitä mieltä, ettei tilaa tähän tarkoitukseen ollut, minkä lisäksi 10 prosenttia ei osannut sanoa, onko rauhalliseen yksinoloon mahdollisuutta.

*SOS-nuorisokodissa jokaisella nuorella on oma huone. Tulos oli nuorisokodin osalta samanlainen kuin SOS-lapsikyläen eli seitsemän nuorta yhdeksästä (78 %) oli sitä mieltä, että rauhallinen paikka löytyi tarvittaessa. Vain yksi nuori oli sitä mieltä, ettei rauhallista tilaa ole ja yksi nuori ei osannut sanoa, onko sellaiseen mahdollisuutta.*

Pelastakaa Lapset ry:n kyselyyn vastanneista pienryhmäkotien nuorista hiukan suurempi joukko eli 90 prosenttia kertoi, että lastenkodista löytyy paikka, jossa saa olla halutessaan rauhassa ilman, että kukaan tulee häiritsemään (Möller & Nikkanen 2009).



## 2.3 Pelot ja kiusatuksi tuleminen

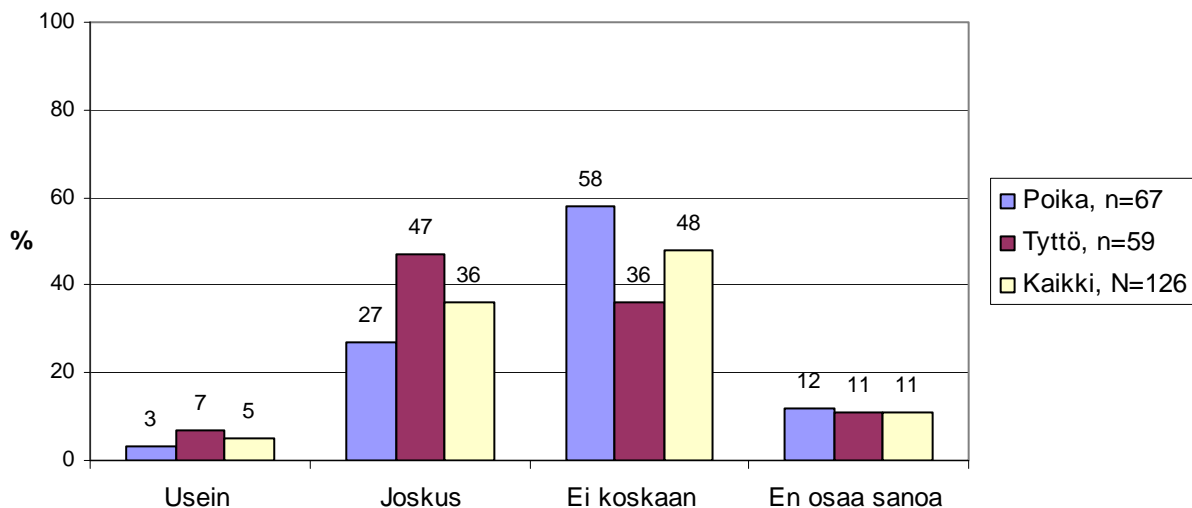
Lastensuojelun ja sijaishuollon piirissä elävien lasten kaltoinkohtelu- ja väkivaltakokemuksia on tutkittu vähän. Vuonna 2008 poliisiammattikorkeakoulussa ilmestynyt tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokkalaisten oppilaiden kokemasta väkivallasta osoitti, että sijaishuollossa asuvilla lapsilla oli selvästi muita lapsia suurempi riski joutua väkivallan kohteeksi. Kun muista lapsista ja nuorista joka kolmas oli tutkimusvuoden aikana joutunut pahoinpitelyyn, sen yrityksen tai väkivallalla uhkaamisen kohteeksi, oli lastensuojelulaitoksissa tai sijaisperheissä asuneista kokenut vastaavan joka toinen. Kiinnostava huomio oli myös, että lastensuojelulaitoksessa tai sijaisperheessä asuvat tytöt kokivat selvästi enemmän väkivaltaa kuin pojat. (Ellonen ym. 2008.)

Tässä kyselyssä haluttiin selvittää lasten ja nuorten kokemuksia peloista ja kiusatuksi tulemisesta SOS-lapsikylissä ja -nuorisokodissa.

### 2.3.1 Pelot

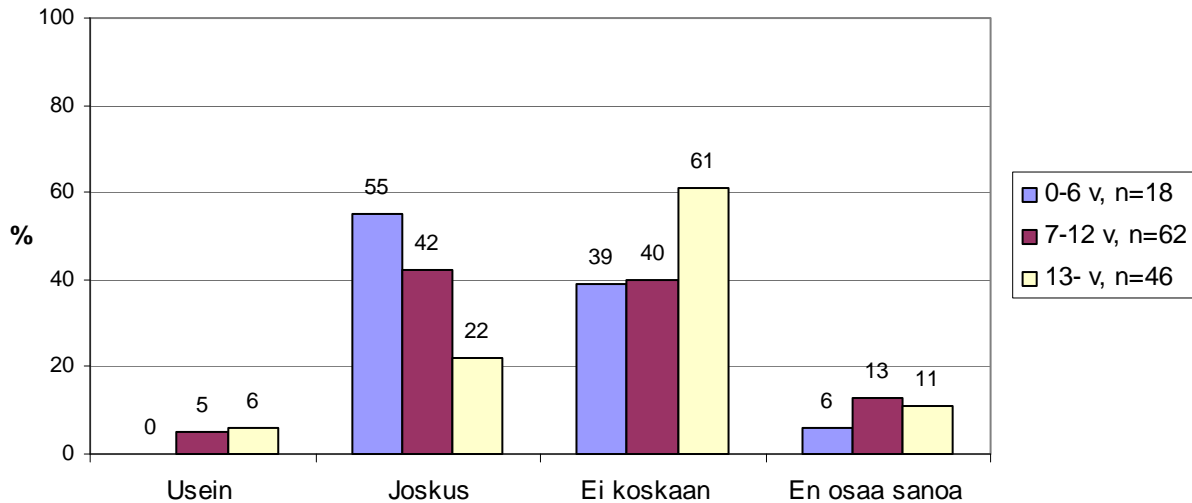
Kyselyyn vastanneista lapsista lähes puolet ei ollut pelännyt koskaan lapsikylässä. Tämän vastapainoksi 41 prosenttia oli kokenut pelkoa ainakin joskus ja heistä viisi prosenttia usein.

#### 11. Onko sinua pelottanut lapsikyläkodissasi tai muualla lapsikylässä? Sukupuolen mukaan tarkasteltuna



Tytöt pelkäsivät poikia selvästi useammin, sillä yli puolet eli 54 prosenttia heistä oli pelännyt ainakin joskus, kun pojista vain vajaa kolmannes (30 %) myönsi pelänneensä. Pojissa oli reilusti yli puolet heitä, jotka eivät mielestään olleet koskaan pelänneet lapsikylässä kun tytöistä samaa mieltä oli reilu kolmasosa. Lapsia, jotka olivat pelänneet lapsikylässä usein, oli kuusi.

## 12. Onko sinua pelottanut lapsikyläkodissasi tai muualla lapsikylässä? Iän mukaan tarkasteltuna (N=126)



Lapsen iällä ja pelkokokemuksilla oli yhteys toisiinsa siten, että lapsen iän karttuessa pelkokokemukset vähenivät ja rajapyykkinä näytti olevan 13 vuoden ikä. Vanhimpaan vastaajaryhmään kuuluneista 61 prosenttia ei nimittäin ollut koskaan pelännyt lapsikylässä, kun vastaavasti nuoremmista vain noin 40 prosenttia oli samaa mieltä. Lapset elävät tässä ja nyt, joten mahdolliset aikaisemmin koetut pelot - ainakin pienemmät - olivat isommilta lapsilta todennäköisesti jo unohtuneet tai niitä ei haluttu muistella. Vaikka pienimpien vastaajien ryhmässä oli eniten heitä, jotka pelkäsivät, kukaan alle kouluikäinen ei kuitenkaan ollut pelännyt usein.

Lasten pelonaiheet eivät tuntuneet poikkeavan huomattavasti yleisistä lasten kokemista peloista.

### Mitkä asiat tai tilanteet sinua ovat pelottaneet tai pelottavat? (49 vastausta)

#### Pimeä, yksinolo, erilaiset haamut, pelottavat tv-ohjelmat tai äänet ja hiiret (17 mainintaa)

- "Että luuranko tulee kaapista."
- "Pimeä, vessan valo on rikki."
- "Kun kodissa kuului outo ääni, lomittajan kertoman mukaan se tuli ilmanvaihdesta. pimeys pelottaa usein esim. metsässä jos ei ole ketään kaveria."
- "Jos oon yksin ulkona ja on pimeää niin saattaa pelottaa."
- "Jos herään yöllä niin minua pelottaa onko mörköjä."
- "Lentokoneet ja pimeä ulkona."
- "Pimeä, hiiri."
- "Kun ajattelen pahoja asioita tai katson pelottavia ohjelmia."

Pienimmät lapset pelkäsivät lähes poikkeuksetta vain pimeää tai outoja ääniä, joihin liittyvä pelko oli voinut olla lähes ylivoimaista kestää, kuten eräs lapsi kuvasi: "joskus 3-vuotiaana kun mun huoneeseen laitettiin tosi pimeätä, niin mä melkein ihan tärisin".

#### Huutaminen, rangaistukset, humalaiset (11 mainintaa)

- "Jos olen tehnyt jotain sopimatonta, niin pelkään huutoa ja rangaistusta."
- "Kun lapsikylä-äiti huutaa vihaisen kuuloisesti ja kovaäänisesti."
- "Minua pelottaa jos joutuu kohtaamaan humalaisen. Joka on ihan humalassa."
- "Pelkään joskus joitakin kylän aikuisia, kun ei tunne tiettyjä kunnolla."
- "Se jos olen tehnyt jotain tyhmää, sen asian kertominen sos-lapsikylä äidille hiukan pelottaa."
- "On ollu yks meidän kodin sijaisisä niin se."
- "Aikuisten huutaminen."

- ”Lapsena ollessa kun lapsikyläkodissa oli toiset vanhemmat.”
- ”Mua pelottaa sellaiset ihmiset jotka käyttää lapsia hyväkseen.”

### Riitely, uhkailu, toisten aggressiivinen käytös, kiusaaminen (9 mainintaa)

- ”Ku jotkut tyypit kiroilee ja kiusaa!”
- ”Jatkuva riitely, tavaroiden paiskominen, hysteeriset raivokohtaukset tai muu vastaava.”
- ”No et joku tulee ja tappaa mut.”
- ”Riitatilanteet ja niistä seuratut asiat. Kiristäminen ja vihoittelu.”
- ”Riitely yms. vakava keskustelu.”  
”Kun naapurin poika vähän pelottelee.”

### Huostaanottoon, tapaamisiin liittyvät asiat (3 mainintaa)

- Jos joudun asua täällä kahdeksantoista vuotiaaksi.”
- Joskus kun menen isän luokse esim. nyt viikonloppuna, niin minua pelottaa kun en ole ennen ollut siellä.”
- ”Se pelottaa, että en pääse täältä ikinä pois. Mun tarttee olla täällä 18-vuotiaaksi vaiks haluaisin lähteä joskus kymppivuotiaana.”

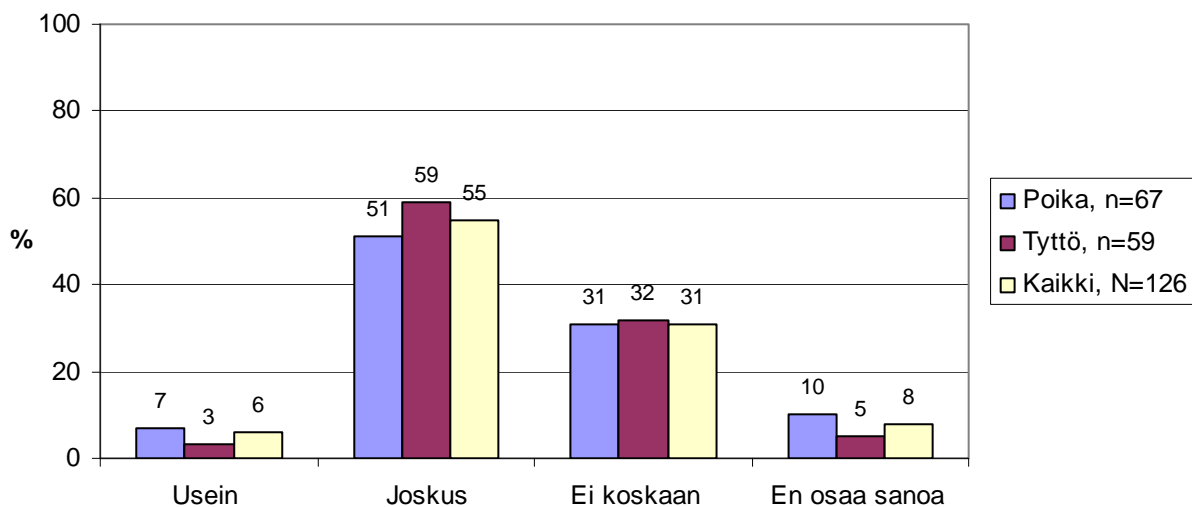
Lapset mainitsivat pelänneensä myös autoilijoita, etupenkillä istumista, lentokoneita tai sairastumista.

*Nuorisokodin* nuorista pelkoja oli kokenut hiukan suurempi määrä kuin lapsikylissä asuneista eli neljä nuorta yhdeksästä (44 %), mutta he kaikki olivat pelänneet vain joskus, joten kukaan ei ollut pelännyt usein. Nuorisokodin nuorten pelot liittyivät lähes poikkeuksetta toisten nuorten aggressiiviseen käyttäytymiseen. Yhden maininnan nuorten vastauksissa sai myös työntekijän uhkaava käytös.

## 2.3.2 Kiusatuksi tuleminen

Kiusatuksi tulemisen kokemuksia SOS-lapsikylässä tai -kodissa oli peräti 61 prosentilla kyselyyn vastanneista lapsista, minkä vastapainona tosin oli lähes kolmasosa lapsia, jotka eivät olleet koskaan kokeneet kiusaamista.

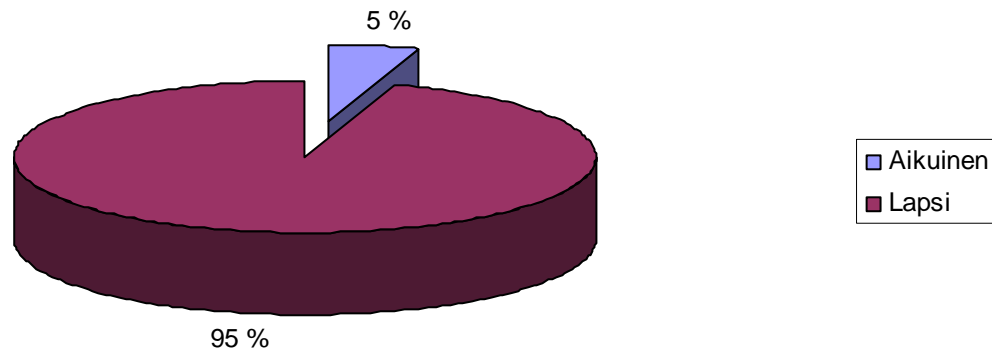
### 13. Onko sinua kiusattu lapsikyläkodissasi tai muualla lapsikylässä?



Kiusatuksi tulemisella ja vastaajan sukupuolella ei ollut yhteyttä toisiinsa, sillä kiusaamista oli kokenut ainakin joskus lähes saman verran tyttöjä (62 %) kuin poikia (58 %). Koulukiusaamista koskeissa tutkimuksissa poikia on todettu kiusattavan tyttöjä useammin (www.tukiasema.net).

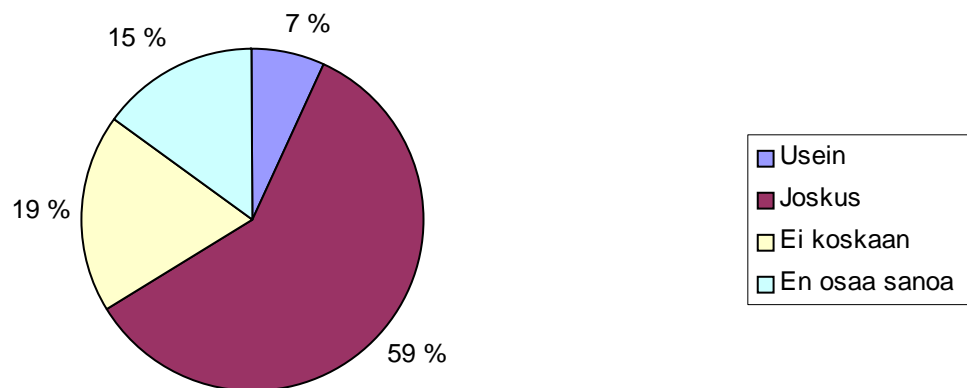
SOS-lapsikylissä kiusaaja oli ollut lähes aina toinen lapsi. Neljä 77:stä kiusatuksi tulleesta sanoi kokeneensa aikuisen kiusaamista. Kolme heistä oli kokenut kiusaamista myös vertaisryhmässään.

#### 14. Onko kiusaaja ollut lapsi vai aikuinen? (n=77)



Sen lisäksi, että monet lapset olivat tulleet kiusatuiksi, kaksi kolmasosaa lapsista oli nähnyt myös toisia lapsia kiusattavan.

#### 15. Oletko nähnyt muita kiusattavan lapsikylässä? (N=126)



Kyselyn tulos oli samansuuntainen Pelastakaa Lapset ry:n kyselyn kanssa, jossa 75 prosenttia lapsista kertoi joko tulleen itse kiusatuksi tai nähneensä toista kiusattavan (Möller & Nikkanen 2009).

Vastaukset vahvistivat yleisen käsityksen, että lasten keskinäistä kiusaamista tapahtuu paljon aikuisilta piilossa. Vaikka 45 prosenttia lapsista olikin aina kertonut kiusatuksi tulemisestaan jollekin, yli puolet (52 %) oli jättänyt sen tekemättä ainakin joskus. Näin oli tapahtunut siitä huolimatta, että kolme neljäsosaa vastaajista (75 %) sanoi lapsikylässä olevan aikuisia, joihin he saattoivat luottaa. Vain kaksi lasta kertoi vastauksiinsa syyn kertomatta jättämiselleen. Molempien mielestä kyse oli ollut niin vähäpätöisestä kiusaamisesta, ettei siitä kannattanut kertoa. Koulukiusaamista koskevissa tutkimuksissa on todettu, että kiusaamista usein salaillaan ja peitellään ([www.tukiasema.net](http://www.tukiasema.net)).

Silloin kun lapset olivat kertoneet kiusatuksi tulemisestaan, olivat he tehneet sen lähes aina eli 94 prosenttisesti lapsikylävanhemmalle. Kaksi kolmasosaa (66 %) oli kertonut asiasta lomittajalle ja reilu puolet eli 54 prosenttia ohjaajalle. Kylänjohtaja ja sosiaalityöntekijä saivat vain muutamia mainintoja, samoin kuin kotikunnan sosiaalityöntekijä, jolle kiusaamisesta oli kertonut vain kolme lasta. Melko tavallista sen sijaan oli, että omat vanhemmat (43 %) tai sisarukset (30 %) olivat saaneet kuulla kiusaamisesta silloin, kun lapsi oli tapahtuneesta puhunut.



Yleisin kiusaamisen muoto oli vastaajien mukaan sanallinen nimittely ja haukkuminen, mutta lapset kertoivat myös esimerkiksi tönimisestä, lyömisestä, uhkailusta, syrjimisestä ja leikkien ulkopuolelle jättämisestä. Erään sekä aikuisen että toisen lapsen kiusaamaksi joutuneen lapsen kuvaus kiusaamisesta oli seuraava: ”*nälvimistä tahallaan. ns. vallan käyttämistä johon ei itse voi vastata ja joutuu vaan kuuntelemaan*”. Kiusaaminen oli hyvin samantyyppistä kaikissa kylissä.

### Millaista kiusaaminen on ollut?

- ”Ärsyttämistä, haukkumista tai lyömistä.”
- ”Suvustani tai sisaruksista haukkumista ja naureskelua halventavasti.”
- ”Tönimistä.”
- ”Isoveli haukkuu, isosisko repii ja raapii mua ja nipistää.”
- ”Apinaksi huutelua, ei kummempaa.”
- ”Syrjintää ja haukkumista, yleensä sen takia että asun sos-lapsikylässä ja saan harrastaa monenlaisia toimintaa.”
- ”Nimittelyä, on jätetty leikin ulkopuolelle.”
- ”Sylkemistä.”
- ”Uhkailemista.”
- ”Hakkasi kepillä jalkaan, hyppäsi päälle, joskus on haukuttu homoksi.”

Nuorisokodissa vastaavasti seitsemän nuorta yhdeksästä eli 78 prosenttia oli tullut kiusatuksi ja heistä yhdellä oli kokemuksia kiusatuksi tulemisesta sekä vertaisryhmän että nuorisokodin aikuisen taholta. Omien kokemustensa lisäksi seitsemän nuorta oli nähnyt toisia kiusattavan, kaksi nuorta jopa usein. Nuorisokodin nuorten vastaukset eivät siis poikenneet merkittävästi lapsikylien lasten vastauksista. Myös nuorisokodissa kiusaaminen oli lähinnä ”*nälvimistä, nimittelyä ja selän takana pahan puhumista*.” Herkästä aiheesta eli ulko-näöstä ja pukeutumistyylistä oli myös kiusattu.

Myöskään nuorisokodissa nuoret eivät olleet välttämättä kertoneet kiusaamisestaan kenellekään, sillä seitsemästä kiusatuksi tulleesta kukaan ei ollut ainakaan aina kertonut asiasta kenellekään, kuusi oli kertonut joskus ja yksi ei koskaan. Syynä kertomatta jättämiselle oli esimerkiksi pelko tiedon välittymisestä kiusaajalle ja riski, että kiusaaminen lisääntyy tämän vuoksi. Silloin, kun asiasta kerrottiin, puhuttiin siitä aina omaohjaajille, minkä lisäksi siitä oli saatettu kertoa joillekin muille aikuisille tai kavereille.

Nuoret luottivat nuorisokodin aikuisiin selvästi lapsikylien lapsia vähemmän, sillä yhdeksästä nuoresta vain kolme (33 %) koki, että nuorisokodissa oli aikuinen, johon hän saattoi luottaa. Luottamuspula on nuoruus-

ikäisille ja monia pettymyksiä kokeneille nuorille tyypillistä, mutta luonnollisesti tulos saa pohtimaan, olisiko asialle tehtävissä jotain.

SOS-lapsikylissä ja -nuorisokodissa lapset ja nuoret olivat siis olleet lähes poikkeuksetta suojassa aikuisten kiusaamiselta, mikä oli merkittävä tulos. Viiden lapsen ja nuoren kokemukset aikuisten kohdistamasta kiusaamisesta on kuitenkin syytä ottaa vakavasti. Kiusatuksi tulemisen kokemuksilta lapset eivät olleet välttyneet, sillä vertaisryhmässä tapahtuvaa kiusaamista oli kokenut ja nähnyt suuri joukko lapsia.

Koulukiusaamista koskeneissa tutkimuksissa on todettu, että 5 – 10 prosenttia lapsista joutuu systemaattisesti kiusatuiksi. Tyttöjen ja poikien keskuudessa kiusaamista esiintyy lähes yhtä paljon. Kiusaaminen on kuitenkin erilaista tytöillä ja pojilla; tytöt kiusaavat pääasiassa hienovaraisemmin lähinnä puhumalla ilkeyksiä selän takana ja sulkemalla kiusatut porukan ulkopuolelle. Poikien joukossa kiusaaminen on taas aggressiivisempää ja se on usein fyysistä ja väkivaltaista. (ks. esim. Koulukiusaaminen... 2008, Salmivalli 2000, [www.tukiasema.net](http://www.tukiasema.net).)

Myös koulukiusaamista koskeneissa tutkimuksissa on havaittu kiusaamisen olevan usein niin näkymätöntä, että opettajatkin huomaavat sen vain harvoin. Kun lisäksi kiusaamista usein salaillaan, peitellään ja vähätellään, tekee se kiusaamiseen puuttumisen haasteelliseksi. Kiusaamiseen puuttuminen on kuitenkin välttämätöntä, koska kiusaaminen aiheuttaa lähes kaikille kiusatuille psyykkisiä vammoja, vaikeuttaa koulunkäyntiä ja saattaa aiheuttaa psykosomaattisia oireita. ([www.tukiasema.net](http://www.tukiasema.net).)

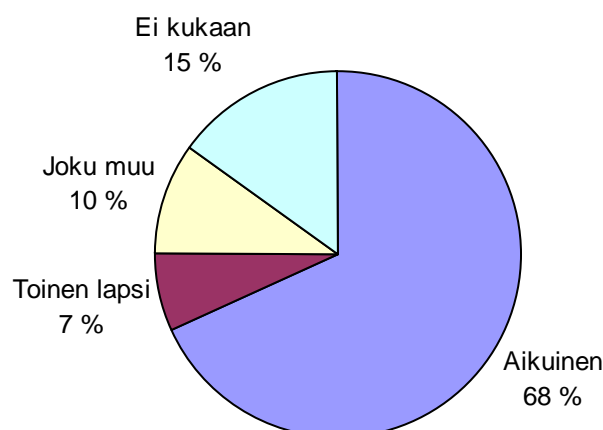
## 2.4 Suhteet hoitaviin aikuisiin

Lasten ja aikuisten välisiä suhteita lapsikylissä ja nuorisokodissa kartoitettiin kysymyksillä, jotka liittyivät lohdutetuksi ja kannustetuksi tulemiseen, lapsen mielialojen tunnistamiseen, tasavertaiseen kohteluun, luottamukseen ja aikuisten ajan riittävyteen.

### 2.4.1 Lohdutetuksi tulemisen kokemukset

Lapsilta kysyttiin, keneltä he yleensä saavat lohdutusta silloin, kun pelottaa tai on surua.

**16. Kun sinua pelottaa tai olet surullinen, kuka sinua yleensä lohduttaa lapsikylässä? (N=121)**



Reilu kaksi kolmasosaa lapsista koki saavansa lohtua aikuisilta ollessaan surullisia tai peloissaan. Mutta kolmasosa lapsista koki, etteivät saa lohdutusta keneltäkään lapsikylän aikuiselta. Kaikkein yksinäisimpiä

olivat ne 19 lasta ja nuorta, jotka eivät nimenneet ketään lohduttajaa lapsikylästä tai edes sen ulkopuolelta. Kahta vastaajaa lukuun ottamatta kaikki pelkojensa ja surujensa kanssa yksinjääneet kuuluivat kouluikäisiin ja heitä oli kaikissa lapsikylissä. Pojilla on vastausten perusteella tyttöjä suurempi riski jäädä yksin, sillä 19 prosenttia heistä koki, ettei kukaan lohduttanut, kun tytöistä saman koki 10 prosenttia.

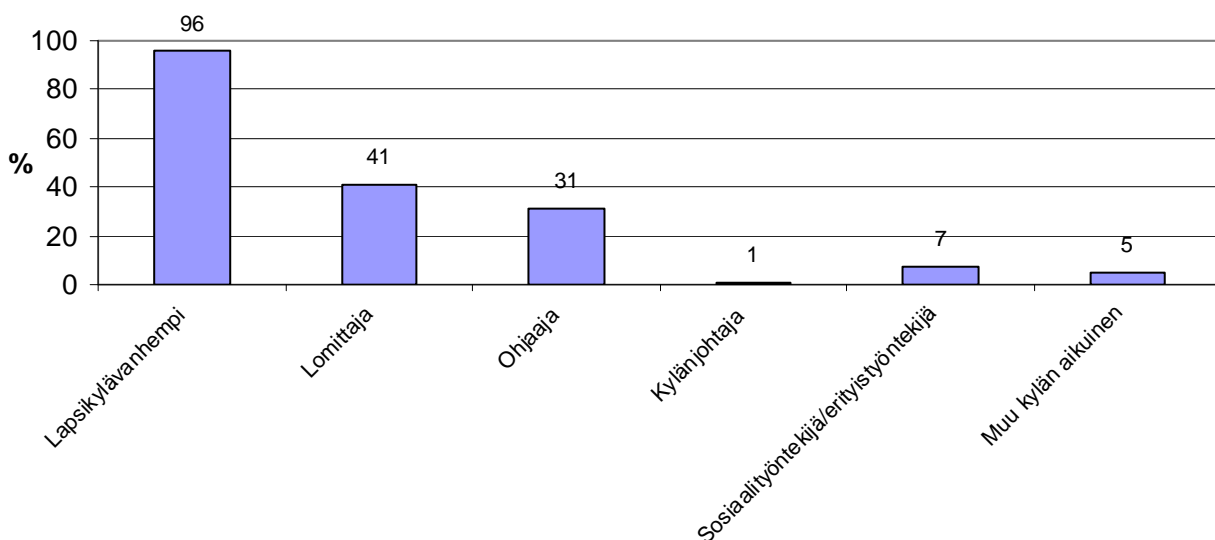
Tulokset herättävät monenlaisia kysymyksiä ja ajatuksia. Miksi niin monet kokevat, etteivät saa lohtua aikuisilta? Mistä kaikesta se kertoo? Miten yksinäiset lapset voidaan huomata paremmin? Miten autamme menetyksiä ja pettymyksiä elämässään kokeneita lapsia niin, että he pystyisivät paremmin vastaanottamaan aikuisen lohtua? Millaista tukea ja täydennyskoulutusta työntekijät tarvitsevat?

Lapsikylän ulkopuolelta lapset saivat lohtua kavereiltaan, ystäviltään, omilta vanhemmiltaan tai muilta sukulaisiltaan ja myös Jumalalta.



Lasten saadessa lohdun lapsikylän aikuisilta, lohdun antajina olivat lähes aina lapsikylävanhemmat, kuten seuraavasta taulukosta on havaittavissa. Lomittaja mainittiin selvästi harvemmin eli vajaassa puolessa ja ohjaaja vajaassa kolmasosassa vastauksista. Muut työntekijät olivat paljon lomittajia ja ohjaajia vähäisemmässä roolissa lasten lohduttajina.

### 17. SOS-lapsikylässä lasta lohduttaa useimmiten



Huom! Lapsilla oli mahdollisuus valita useampia vaihtoehtoja.

Kysely osoitti, että samoin kuin kiusaamisesta, lapset eivät läheskään aina kerro muistakaan ikävistä asioistaan lapsikylän aikuisille. Suurin osa eli 69 prosenttia sanoi kertovansa ikävistä asioista korkeintaan joskus ja 14 prosenttia heistä ei kertonut koskaan. Vain vajaa neljännes oli kertonut aikuisille aina, kun jotain ikävää oli tapahtunut. Näin ollen lapset pitävät mieltään painavia asioita paljon sisällään. Lastensuojelun piirissä

työskenteleviltä vaaditaan erityisiä taitoja ”lukea” lasta ja tarttua pieniinkin vihjeisiin, joita lapsi antaa. Muutoin moni lasta satuttanut asia voi jäädä kokonaan käsittelemättä.

*Vain kaksi nuorisokodin nuorta sanoi saavansa lohtua pelkoihinsa ja suruunsa nuorisokodin aikuisilta. Yleensä nuoret saivat lohdun toisilta nuorilta, mikä on ymmärrettävää, kun kyse on nuoruusikäisistä. Oma vanhempi ja kaverit lohduttivat myös. Myös nuorisokodissa nuorille tapahtuu paljon ikäviä asioita, joista he eivät kerro lainkaan aikuisille. Vain yksi nuori yhdeksästä sanoi kertovansa ikävyyksistään aina aikuiselle, kuusi nuorta joskus ja yksi nuori ei koskaan. Yksi nuori ei osannut sanoa, kertoiko hän vai ei. Omaohjaajat olivat pääsääntöisesti nuorten huolten kuulijoina, jos nuori oli päättänyt kertoa asiastaan jollekin aikuiselle. Kukaan ei ollut kertonut huolistaan johtajalle ja vain yksi nuori oli kertonut niistä erityistyöntekijälle.*

## 2.4.2 Tunteiden huomaaminen

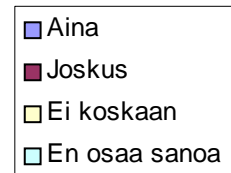
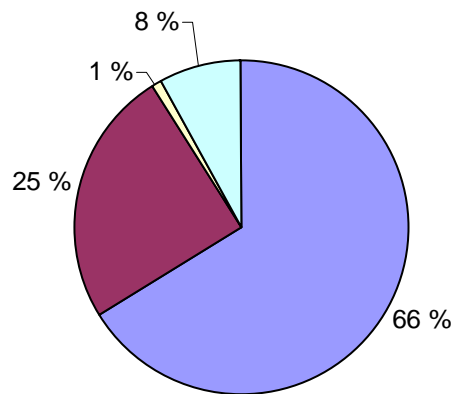
Vähintään yhtä vaikeaa kuin asioista puhuminen, on monille elämässään menetyksiä kokeneille lapsille tunteiden ilmaiseminen. Kokemustensa myötä lapset ovat oppineet, että tunteiden ilmaiseminen voi olla vaarallista ja satuttaa, mistä syystä elämää on helpompi kestää, jos sulkee tunteet itsensä ulkopuolelle. Iso haaste on opettaa lapsia tunnistamaan tunteita ja ilmaisemaan niitä hyväksyttävällä tavalla, toisia ja itseä vahingoittamatta. Omien tunteiden tunnistaminen on kuitenkin tärkeää ja se on reitti myös toisten tunteiden tunnistamiseen ja heidän ymmärtämiseensä.

Lapsilta kysyttiin, miten aikuiset olivat huomanneet heidän erilaisia tunteitaan, iloa, surua ja vihaisuutta.

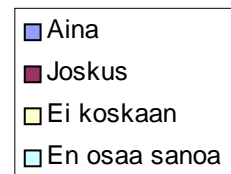
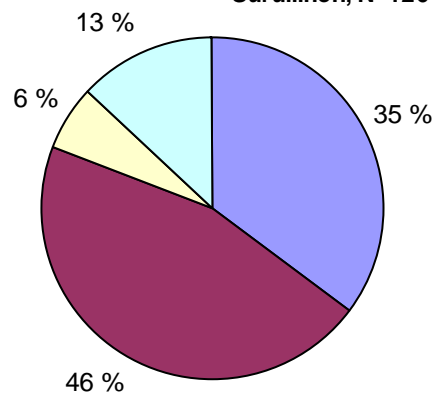


18. Huomaavatko aikuiset, jos olet iloinen, surullinen, vihainen?

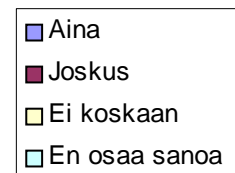
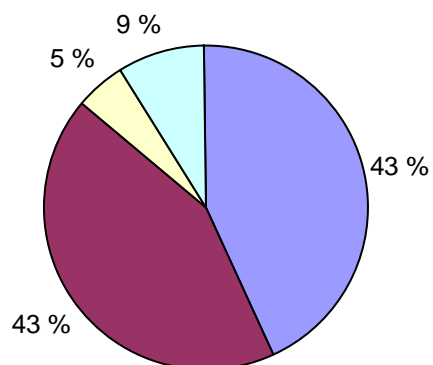
Iloinen, N=125



Surullinen, N=126



Vihainen, N=127



Aikuiset huomasivat lasten mielestä parhaiten iloisuuden, sillä 91 prosenttia oli sitä mieltä, että aikuiset huomasivat sen ainakin joskus ja heistä neljäsosan mielestä aikuiset huomasivat iloisuuden aina. Vain yksi lapsi oli sitä mieltä, että aikuiset eivät olleet tunnistanee hänen iloisuuttaan koskaan.

Surullisuuden ja vihaisuuden tunteiden huomaamisessa ei ollut suurta eroa, joskin vihaisuus tunnistettiin lasten mielestä jonkin verran surullisuutta useammin. Alle kymmenen lasta oli sitä mieltä, että aikuiset eivät tunnistanee näitä tunteita koskaan.

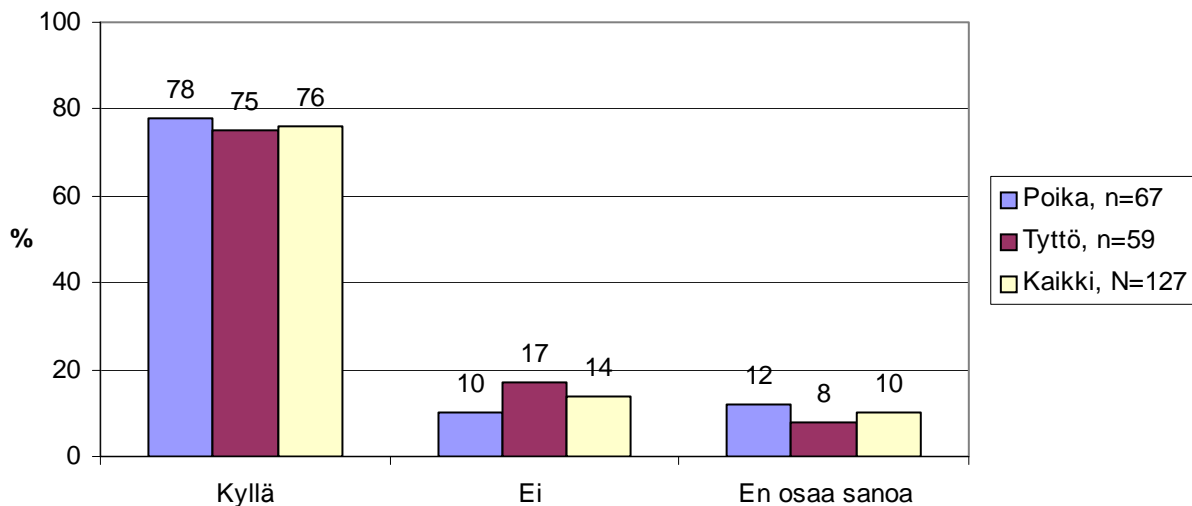
Vastausten perusteella sukupuolella ja sillä, miten aikuiset huomasivat lasten tunteita, ei näyttänyt olevan merkittäviä eroja. Lapsen iällä sen sijaan oli jonkinlainen yhteys siihen, miten lasten tunteita oli noteerattu. Pienempien suru oli huomattu herkemmin, samoin kuin isoimpien vihaisuus. Erot ikäryhmien välillä eivät kuitenkaan olleet kovin suuret.

*Nuorisokodissakin ilo huomattiin paraiten ja suru heikoiten, sillä viiden nuoren mielestä ilo huomattiin aina, kun taas surun aikuiset huomasivat aina vain kahden nuoren mielestä. Yhden nuoren mielestä aikuiset eivät huomanneet vihaa tai surua koskaan. Muiden mielestä kaikki tunteet huomattiin ainakin joskus.*

### 2.4.3 Luottamus

Sijoitetut lapset ovat joutuneet yleensä monta kertaa elämässään pettymään aikuisiin. Petetyksi tuleminen jättää syvät jäljet ja luottamus uusiin ihmisiin syntyy yleensä vasta pitkän ajan kuluessa – jos silloinkaan. Lapset koettelevat aikuisia monella tapaa ja hauras rakentumassa oleva luottamus on altis särkymään pienimmistäkin pettymyksistä ja lupauksen rikkomisista.

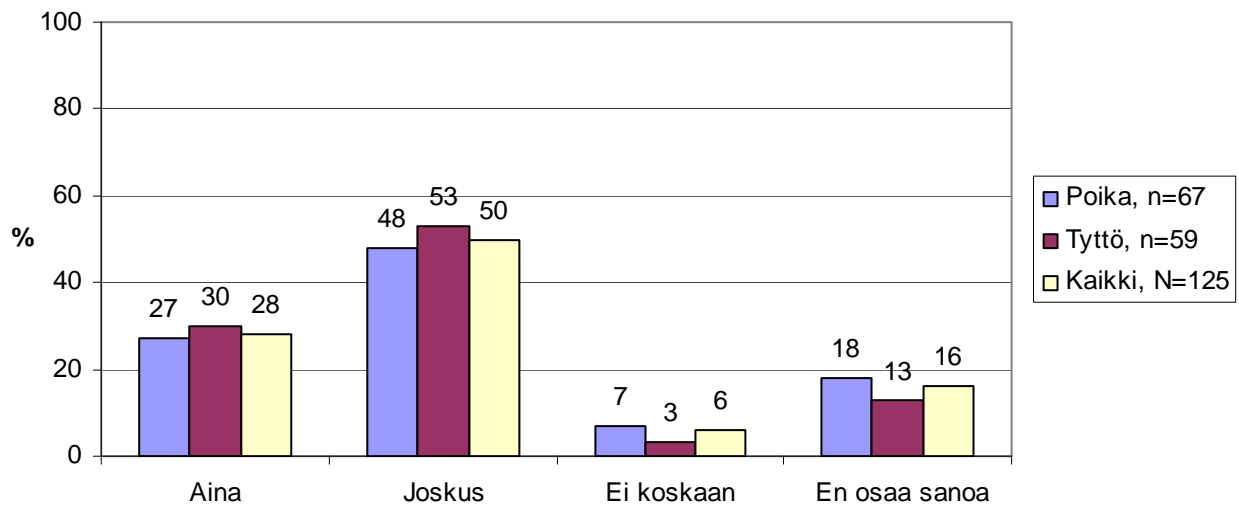
#### 19. Onko lapsikylässä aikuista, johon voit luottaa?



Edellä olevaa taustaa vasten ilahduttava tulos oli, että kolme neljäsosaa lapsista sanoi, että lapsikylässä on ainakin yksi aikuinen, johon he voivat luottaa. Pojilla oli luotettu aikuinen hiukan tyttöjä useammin, mutta ero ei ollut merkittävä.

Lapsen iällä oli yhteys luottamukseen siten, että alakouluikäiset luottivat aikuisiin parhaiten, sillä heistä 89 prosenttia sanoi, että lapsikylän aikuisissa oli joku luottohenkilö. Huolimatta siitä, että murrosikään kuuluu epäluottamus ja -luulo aikuisia kohtaan, 62 prosenttia vanhimpaan vastaajaryhmään kuuluneista oli säilyttänyt luottamuksensa ainakin yhteen aikuiseen lapsikylässä. Vastaajajoukon pienimmistä kaksi kolmasosaa ilmoitti, että lapsikylässä oli joku aikuinen, johon he luottivat.

## 20. Luottavatko lapsikylän aikuiset sinuun?



Aikuisen luottamus lapsiin oli lasten mielestä kohtuullista, sillä kolme neljäsosaa (78 %) oli sitä mieltä, että aikuiset uskoivat häneen ainakin joskus. Lapsia, jotka arvelivat, etteivät aikuiset luota heihin koskaan, oli vain seitsemän. Työt uskoivat aikuisen luottamukseen hiukan poikia useammin, mutta ero ei ollut merkittävä.

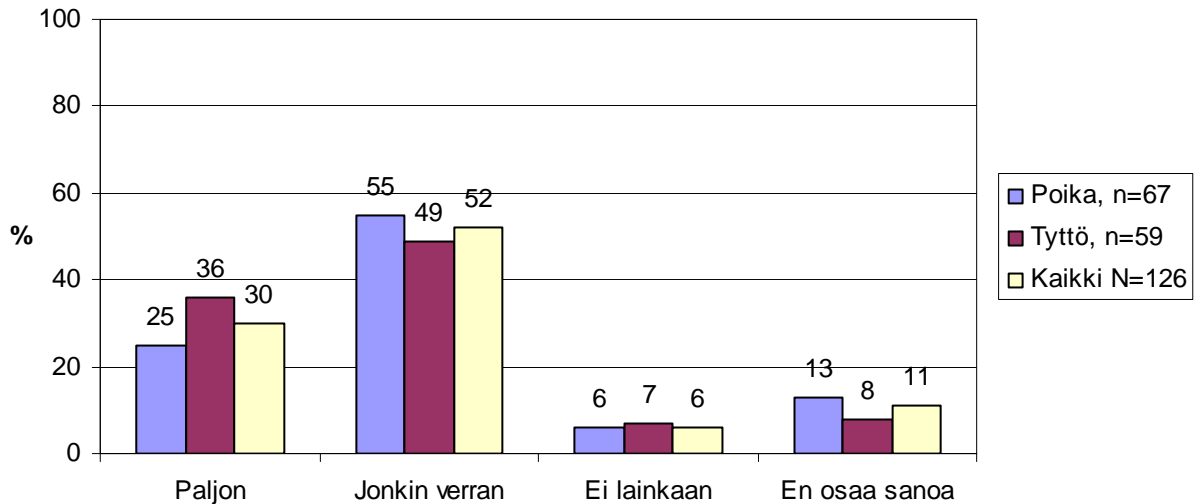
Tulokset olivat jälleen hyvin samansuuntaiset Pelastakaa Lapset ry:n kyselyn tulosten kanssa. Pienryhmäkoteissa asuvista 70 prosenttia koki, että lastenkodissa oli joku aikuinen johon lapsi saattoi luottaa ja vielä hiukan suurempi osa oli heitä, jotka kokivat, että myös aikuiset luottivat ainakin usein tai joskus (Möller & Nikkanen 2009).

*Nuorisokodissa kolme nuorta yhdeksästä eli kolmasosa luotti ainakin yhteen aikuiseen. Kaksi kolmasosaa oli siis joko epävarmoja (viisi nuorta) tai ei luottanut kehenkään aikuiseen (yksi nuori). Kaksi kolmasosaa eli kuusi nuorta uskoi siihen, että aikuiset luottivat heihin ainakin joskus ja yksi kolmasosa oli epävarma siitä.*

## 2.4.4 Kannustus, tuki ja lasten tasavertainen kohtelu

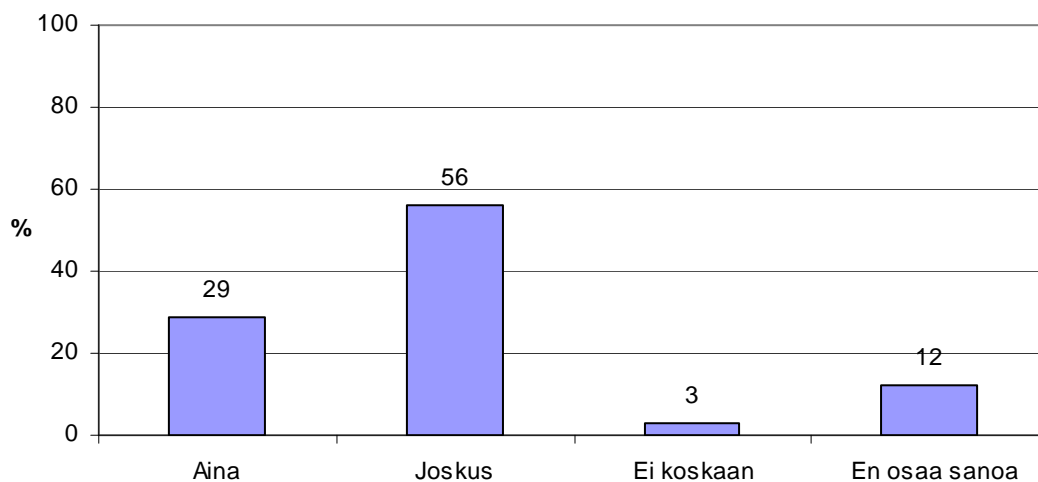
Sijoitetut lapset ja nuoret tarvitsevat tavallista enemmän aikuisten kannustusta ja tukea. Heikko itsetunto ja usko omiin kykyihin vahvistuvat sitä kautta, että lapset saavat onnistumisen kokemuksia ja pienetkin edistysaskeleet huomataan ja niistä jaksetaan lasta kiittää.

### 21. Kannustetaanko sinua lapsikylässä?



Lapsilta kysyttiin, kokevatko he saavansa kannustusta lapsikylässä. Suurin osa eli 82 prosenttia koki saavansa sitä ainakin jonkin verran ja vajaa kolmasosa lapsista oli sitä mieltä, että heitä oli kannustettu paljon. Joukossa oli vain kahdeksan sellaista lasta, jotka kokivat, ettei heitä kannustettu lainkaan. Tyttöjä kannustettiin vastausten mukaan hiukan poikia enemmän.

### 22. Onko lapsikylän aikuisilla mielestäsi tarpeeksi aikaa lapsille?



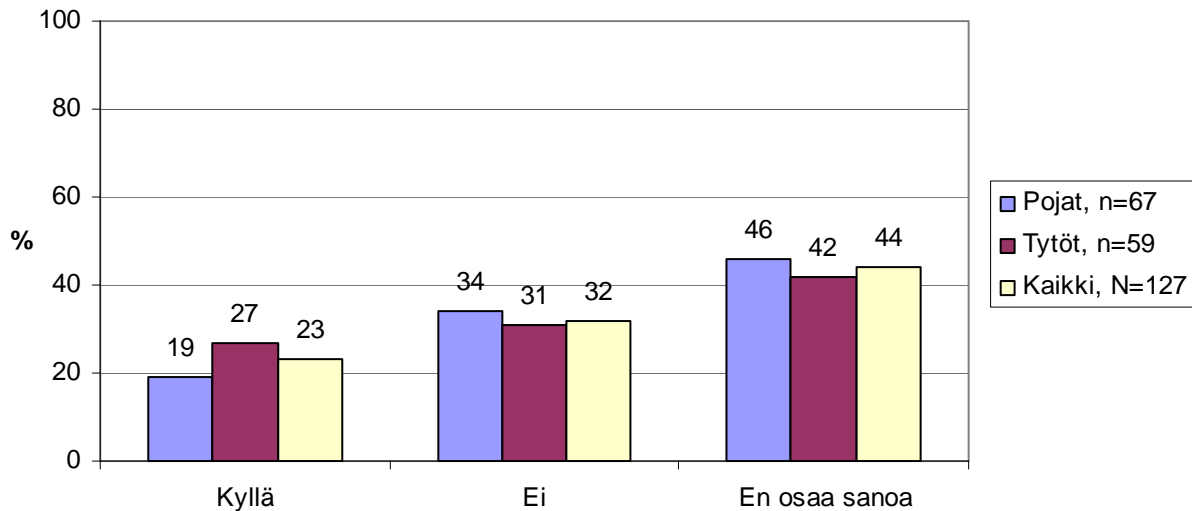
Lasten mielestä aikuisilla oli hyvin aikaa heille, sillä vain neljän lapsen mielestä aikuisilla ei ollut heille koskaan aikaa. Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että aikuisilla oli ainakin joskus aikaa lapsille ja melko iso joukko eli 29 prosenttia oli sitä mieltä, että aikuisilla oli heille aina aikaa.

Lapsikylässä asuvien lasten elämä poikkeaa - kuten muissakin laitostyyppisissä sijaishuoltopaikoissa - muiden lasten elämästä siinä, että kotona on aina joku aikuinen. Turvattomissa oloissa kasvaneille lapsille

on tärkeää, että koulusta kotiin tultaessa aikuinen on kotona ja välipala odottaa. Aikuiset ovat lasten saatavilla, mutta luonnollisesti myös lapsikylässä lasten pitää oppia, etteivät aikuiset ole vain lapsia varten vaan heillä on omat tehtävänsä.

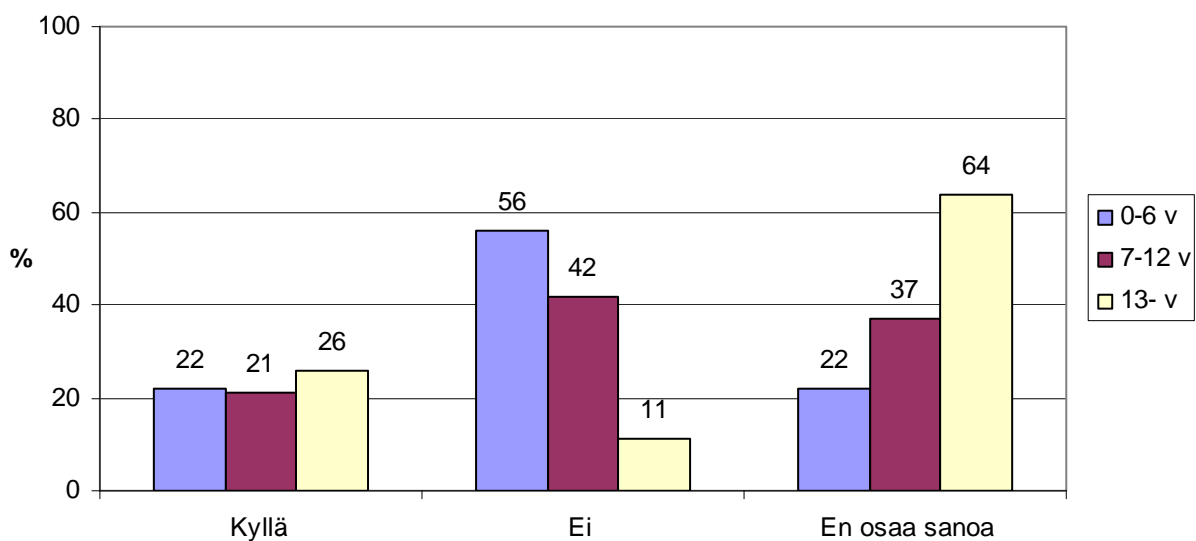
Lasten tasavertainen kohtelu on yksi lastensuojelun peruseriaatteita, joihin SOS-lapsikylätoiminnassa on sitouduttu.

### 23. Onko aikuisilla suosikkeja SOS-lapsikylässä? Sukupuolen mukaan tarkasteltuna



Taulukossa huomio kiinnittyy en osaa sanoa -vastaajien suureen määrään. Tulos voi kertoa siitä, että kysymys oli huonosti muotoiltu ja siksi vaikea ymmärtää. Suuri joukko lapsia näytti näin olevan epävarmoja, suosivatko aikuiset joitakin lapsia vai eivät. Noin neljäsosa oli varma siitä, että suosikkeja oli, kun taas kolmasosan mielestä näin ei ollut. Tytöt olivat poikia vakuuttuneempia, että aikuisilla oli suosikkeja

### 24. Onko aikuisilla suosikkeja SOS-lapsikylässä? Iän mukaan tarkasteltuna



Mielenkiintoista oli, että erityisesti vanhempien eli 13 vuotta täyttäneiden ryhmässä epävarmuus oli suurin eli heistä peräti 64 prosenttia ei osannut sanoa, onko aikuisilla suosikkeja vai ei. Heissä oli myös hiukan muita enemmän heitä, jotka olivat sitä mieltä, että aikuisilla oli suosikkeja.

Suosikit saivat vastaajien mielestä enemmän esimerkiksi tuliaisia, heitä kohdeltiin ”lempeämmin” ja kannustettiin enemmän. Lapset perustelivat näkemyksiään esimerkiksi näin:

- ”Ne lellii niitä koko ajan.”
- ”Aikuiset kehuvat lasta koko ajan ja jättävät muut lapset varjoon.”
- ”Jos aikuinen antaa toiselle jotain mitä voisi antaa toisellekin.”
- ”Sen kans ollaan enemmän.”

Joku lapsi tiesi itsekin olevansa ”lellikki”, koska

- ”Minua ainakin lellitään, sanotaan, että sinä olet ihana!”

Myös nuorisokodissa oli eniten eli 56 prosenttia niitä, jotka olivat epävarmoja suosikkijärjestelmän olemassa olosta, kun puolestaan loput neljä nuorta (44 %) olivat siitä varmoja. Nuoret tunnistivat jonkun suosikkiase-  
man esim. siitä, että

- ”he (työntekijät) käyttäytyvät aivan eri tavalla joitain nuoria kohtaan. niitä lellitään. niille ostetaan enemmän vaatteita ja tavaroita, niitä kuskataan paikasta toiseen, ja niille puhutaan jopa eri sävyyn” tai siitä, että
- ”niille ollaa kivempia ja sen huomaa et ne tykkää siit enemmä epäreiluja vapauksia mitä muut ei saa”.

Nuorista neljä koki, että aikuisilla oli ainakin joskus aikaa heille, kahden mielestä aikaa ei ollut koskaan ja epävarmoja nuoria oli kolme. Reilu kolme neljäsosaa (78 %) eli seitsemän nuorta oli sitä mieltä, että heitä oli kannustettu ainakin jonkin verran, kahden nuoren mielestä jopa paljon.

**25. Kuinka tärkeä koet olevasi lapsikylävanhemmalle, lomittajalle, ohjaajalle? (0= ei lainkaan tärkeä; 5= erittäin tärkeä)**

	Kaikki vastaajat (N=127)	Tyttö (n=59)	Poika (n=67)
Lapsikylävanhemmalle	3,7	3,7	3,7
Lomittajalle	3,0	2,9	3,2
Ohjaajalle	2,9	2,7	3,1
<b>Keskiarvo</b>	<b>3,2</b>	<b>3,1</b>	<b>3,4</b>

Lapset kokivat olevansa melko tärkeitä kaikille ydintehtävästä eli lasten hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville ammattiryhmille, mutta selvästi tärkeimpiä he uskoivat olevansa lapsikylävanhemmilleen. Työntekijöiden erilaiset roolit ja sitoutumisen aste lapsiin näkyivät näin lasten vastauksissa. Lomittajille ja ohjaajille lapset arvioivat olevansa lähes yhtä tärkeitä. Sekä pojat että tytöt kokivat olevansa yhtä tärkeitä lapsikylävanhemmille eikä erot lomittajien ja ohjaajien osaltakaan olleet suuret.

Lapsia pyydettiin myös perustelemaan arvioitaan. Lapset ilmaisivat perustelunsa esimerkiksi näin:

- ”He auttavat minun hyvinvoinnissa niin hyvin, kuin he pystyvät.”
- ”Pidetään sylissä ja kysellään kuulumisia.”
- ”Hän kehuu jostain asiasta.”
- ”Halaamisesta.”
- ”Jos eksyn he lähtevät heti etsimään.”
- ”(lapsikylävanhemman nimi) sanoo monta kertaa päivässä minua tärkeäksi ja on iloinen kun olen kotona. Lomittajat auttavat. ohjaajista en tiedä, riippuu vähän kenestä ohjaajasta puhutaan.”
- ”Jos aikuinen huolestu.”
- ”Lapsikylävanhempani rakastavat ja välittävät minusta. He haluavat huolehtia minusta ja välittävät, siitä, että minulla on hyvä olla ja elää.”

Se, että lapsi ei ollut aikuiselle tärkeä, näkyi lasten mielestä esimerkiksi:

- ”Siitä miten he suhtautuvat minuun. välillä he sanovat odottavansa sitä kun muutan pois.”
- ”Niiden käytöksestä.”

## 26. Kuinka tärkeä koet olevasi omaohjaajillesi ja muille nuorisokodin työntekijöille?

	Kaikki vastaajat (9)
Omaohjaajalle	2
2. omaohjaajalle	1,4
Muille nuorisokodin aikuisille	1,4

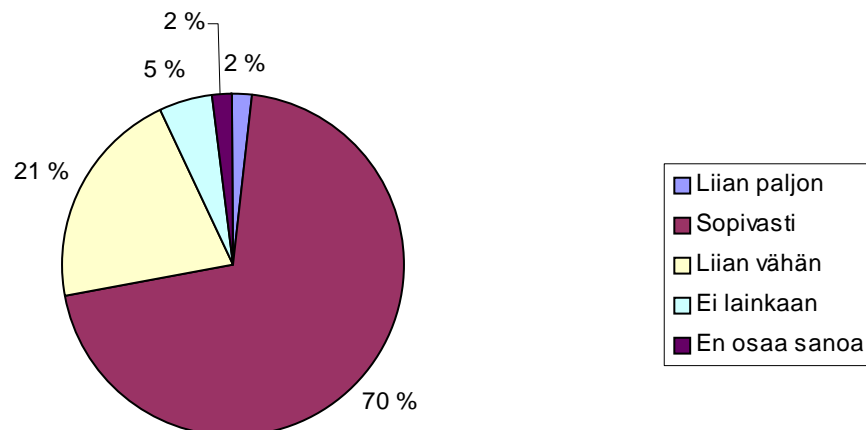
*Nuorisokodin nuorten arviot siitä, miten tärkeitä he olivat työntekijöille, olivat alhaisemmat kuin lapsikylissä asuneiden lasten arviot. Huomioitavaa on, että nuoret asuvat nuorisokodissa huomattavasti lyhyemmän ajan kuin lapset lapsikylissä keskimäärin. Nuorisokodin nuorten arvio omaohjaajasta oli kuitenkin hyvin lähellä lapsikylissä asuneiden yli 13-vuotiaiden arviota (2,4) tärkeydestään lapsikylien ohjaajille.*

## 2.5 Yhteydenpito lapsen läheisiin

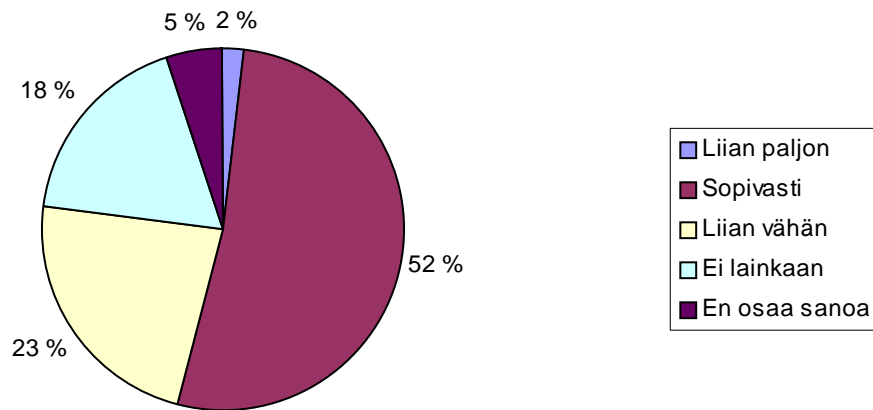
Lastensuojelulain mukaan lapsella on sijaishuollon aikana oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa, sisaruksiinsa ja muihin läheisiinsä. Sijaishuolto paikan on osaltaan tuettava ja edistettävä tätä yhteydenpitoa. (LSL 2007/417, 54 §.)

Lapsilta kysyttiin mielipidettä yhteydenpidon määrän sopivuudesta vanhempiin, sukulaisiin, kavereihin ja muihin läheisiin.

### 27. Yhteydenpitoa äitiin



## 28. Yhteydenpitoa isään

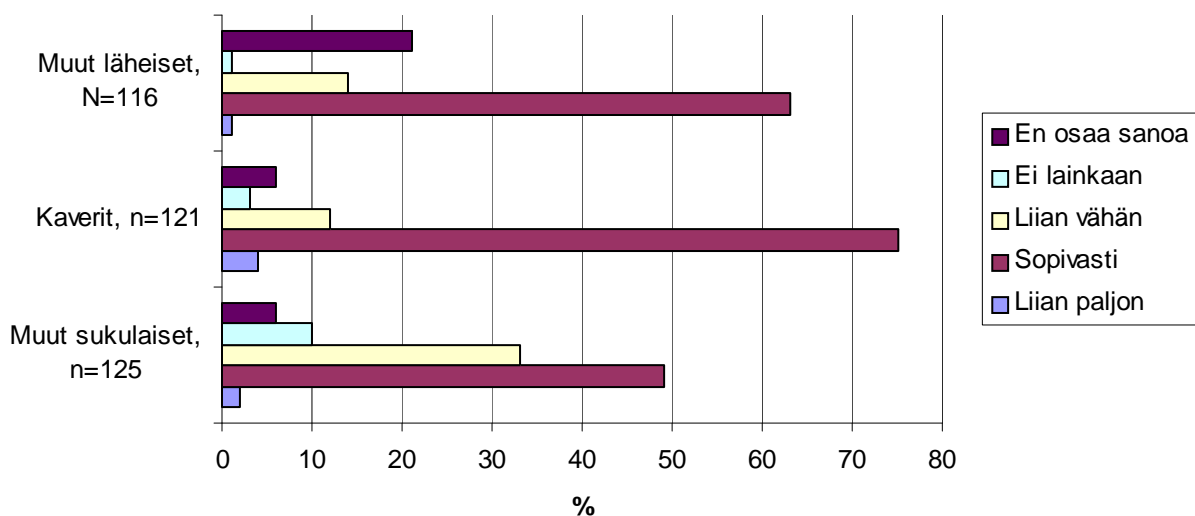


Yli kaksi kolmasosaa lapsista saattoi mielestään pitää sopivasti yhteyttä äitiinsä. Yhtä tyytyväisiä ei oltu yhteydenpitoon isään. Lapsia, joilla oli mielestään liian vähän tai ei lainkaan yhteyttä äitiinsä oli reilu neljäsosa (26 %), kun isän osalta vastaava luku oli peräti 41 prosenttia.

Vastaukset osoittivat, että isät ovat poissa lasten elämästä äitejä enemmän, minkä muutkin tutkimukset ovat aiemmin vahvistaneet (esim. Kajava 1997, Koisti-Auer 2008).

Noin neljäsosa lapsista toivoi, että yhteyttä äitiin ja isään olisi enemmän. Katkenneen tai vähäisen yhteydenpidon taustalla on luonnollisesti monia syitä. Yhteydenpidosta sovitaan asiakassuunnitelmassa. Kaikki vanhemmat eivät kykene toteuttamaan yhteydenpitoa suunnitelmassa sovitun mukaisesti. Osalla lapsista oli luonnollisesti vanhemmat tai ainakin toinen heistä myös kuollut, mutta kyselystä ei ilmennyt, kuinka monella. Lastensuojelun piirissä olevilla lapsilla on muihin lapsiin verrattuna moninkertainen riski menettää toinen tai molemmat vanhempansa ennen 18. ikävuottaan.

## 29. Yhteydenpitoa muihin kuin vanhempiin



Lapset vaikuttivat melko tyytyväisiltä siihen, miten yhteyttä oli kavereihin ja muihin läheisiin. Sen sijaan yhteydenpito muihin sukulaisiin oli monen lapsen mielestä liian vähäistä tai sitä ei ollut lainkaan (43 %). Kaikilla lapsilla ei ollut lainkaan tietoa omista sukulaisistaan, jolloin tietoja kaivattiin kipeästi.

Yhteydenpitoon muutoksia toivoneet lapset esittivät useimmiten toiveita tapaamisten määrän lisäämisestä. Samoin kuin vanhempia, myös kavereita, isovanhempia ja sisaruksia haluttiin nähdä useammin. Lapselle on tärkeää, että vanhemmat vierailevat myös lapsikylässä eikä tapaamisia järjestetä vain kylän ulkopuolella. Myös tästä oli toiveita muutaman lapsen vastauksessa.

*Nuorisokodin nuoret saivat mielestään pitää sopivasti yhteyttä kaikkiin muihin läheisiinsä, paitsi isiinsä. Kun isien osalta kolme nuorta yhdeksästä ilmoitti, ettei voi pitää lainkaan yhteyttä isäänsä, muiden läheisten osalta tällaisia mainintoja ei ollut lainkaan. Nuoret vaikuttivat yhteydenpitoon siis tyytyväisiltä ja muutoksia toivottiin vain parissa vastauksessa, jossa puheluja toivottiin vapaammiksi.*

## 2.6 Lapsi lastensuojelun asiakkaana

Yli puolet (55 %) lapsista tiesi asioistaan vastaavan sosiaalityöntekijän nimen, mutta huolestuttavan monet eivät sitä tieneet. Ymmärrettävää on, että pienimmät vastaajat eivät sitä tieneet, mutta puolet kaikista seitsemän vuotta täyttäneistä ja sitä vanhemmistakaan ei tiennyt sosiaalityöntekijänsä nimeä. Ja vanhimmassa vastaajaryhmässäkin heitä oli peräti neljäsosa (23 %).

Kyselyn tulos kertoo varmasti yleisesti tiedossa olevasta ongelmasta eli työntekijöiden vaihtuvuudesta. Koska työntekijät vaihtuvat tiuhaan, nimetkään eivät jää mieleen – ja mikä pahempaa - suhdetta lapsen ja työntekijän välille ei ehdi syntyä tai kun se juuri on ehtinyt tapahtua, työntekijä vaihtuu. Uuden lastensuojelulain mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rooli on aikaisempaa vahvempi ja merkityksellisempi. Laki velvoittaa työntekijää myös tapaamaan henkilökohtaisesti sijaishuollossa olevaa lasta.

Hiukan vajaa kaksi kolmasosaa lapsista tiesi, mitä huostaanotto tarkoittaa ja vielä suurempi osuus eli vajaa kolme neljäsosaa tiesi, miksi heidät oli huostaanotettu.

### 30. Tiedätkö mitä huostaanotto tarkoittaa ja miksi sinut on huostaan otettu?

	Tiesi huostaanoton merkityksen			Tiesi oman huostaanottonsa syyn		
	Kyllä % (n)	Ei % (n)	Yhteensä % (n)	Kyllä % (n)	Ei % (n)	Yhteensä % (n)
Lapsen ikä (vuotta)						
0-6	5 (1)	95 (17)	100 (18)	18 (3)	82 (14)	<b>100 (17)</b>
7-12	57 (35)	43 (26)	100 (61)	71 (44)	29 (18)	<b>100 (62)</b>
13 -	94 (44)	6 (3)	100 (47)	94 (44)	6 (3)	<b>100 (47)</b>
Yhteensä	<b>63 (80)</b>	<b>37 (46)</b>	<b>100 (126)</b>	<b>72 (91)</b>	<b>37 (35)</b>	<b>100 (126)</b>

Luonnollisesti lapsen iällä ja tiedolla huostaanoton merkityksestä oli yhteys siihen, miten hyvin lapset tiesivät asiasta. Kun kouluikäisistä vajaa kolme neljäsosaa (72 %) tiesi huostaanoton merkityksen, alle kouluikäisistä sen tiesi vain yksi lapsi. Myös huostaanoton syyt olivat tiedossa 81 prosentille kouluikäisistä, kun pienimpien ryhmässä ne tiesi vain kolme lasta (18 %).

Edellä mainittu tulos on hyvin samansuuntainen kuin kymmenen vuotta sitten lapsikylissä asuneille lapsille tehdyssä kyselyssä, jossa yhdeksän vuotta täyttäneistä lapsista huostaanoton merkityksen tiesi 72 prosenttia ja oman huostaanottonsa syyt 82 prosenttia (Koisti-Auer 2002).

Yli neljäsosa (28 %) lapsista ei ollut omien sanojensa mukaan osallistunut lainkaan asiakassuunnitelmaneevotteluihin ja kaikista kouluikäisistäkin heitä oli noin neljäsosa (24 %). Myös vanhimmassa eli 13 vuotta täyttäneiden ryhmässä oli viisi lasta, jotka eivät olleet koskaan osallistuneet asiakassuunnitelmaneevotteluihin.

Osallistuminen asiakassuunnitelmaneuvoitteluun ei välttämättä tarkoita, että lapsi tulee kuulluksi ja kokee voivansa vaikuttaa tehtäviin ratkaisuihin. Yhdeksän vastaajan mielestä oman äänensä sai kuuluville korkeintaan ”melko huonosti”. Kolmasosa (32 %) ei osannut sanoa, miten hyvin mielipiteiden esille saaminen onnistuu. Reilu puolet (58 %) asiakassuunnitelmaneuvoitteluihin osallistuneista (n=90) oli kuitenkin sitä mieltä, että neuvotteluissa saa joko hyvin tai ainakin melko hyvin tuotua esille omia mielipiteitään.

Lasten mielipiteet asiakassuunnitelmaneuvoittelusta vaihtelivat. Useimpien kysymykseen vastanneiden (n=24) mielestä ne olivat kuitenkin hyödyllisiä.

- ”Ne ovat hyviä ja saan ääneni kuuluviin ja mielipiteitäni kuunnellaan.”
- ”Hyvä olla paikalla kuulemassa omasta elämästäni ennen ja saan lisäksi tietää, miten hoitamiseni jatkuu tulevaisuudessa.”
- ”On mukavaa välillä keskustella näistä asioista.”
- ”Ne toimivat.”
- ”Hyvä että semmoinen asiakassuunnitelma on yleensäkin.”
- 

Mutta monen mielestä neuvottelut olivat tylsiä, turhia, vaikeita tai jännittäviä.

- ”Ei niitä jaksais.”
- ”Syvältä.”
- ”Tylsääääääää.”
- ”Älä ees kysy.”
- ”Tähän mennessä suurin osa ollut ihan turhia.”



Asiakassuunnitelmaneuvoittelut rakenteena saivat kritiikkiä lapsilta. Ne koettiin vaikeiksi foorumeiksi sanoa mielipiteensä.

- ”En pidä yhtään tilanteesta, en ole kykeneväinen lähes tuntemattomien ihmisten edessä todella miettimään asioita mitä mieltä olen. olisi hyvä jos olisi mahdollisuus vaikuttaa asioihin muilla tavoilla, esimerkiksi itse kirjoittamalla asiansa ja mielipiteensä. sillä en muutenkaan puhu huoltajalleni niin vaikea sanoa mitä mieltä todella olen. siksi en puhu paljoakaan siellä, ja täten en pääse vaikuttamaan.”
- ”No en paljoo niissä puhu, aikuset vaa keskenää puhuu ja multa kysyy joskus jtn.”
- 

Erään lapsen vastaus vahvisti, miten tärkeää huolellinen valmistautuminen ja kiireetön asioiden käsittely lasten kannalta on.

- ”Viimekertainen oli surkea koska (työntekijän nimi) oli kiire enkä saanut mitään neuvottelussa irti.”

Asiakassuunnitelmaneuvoittelujen tärkeä rooli tuntui olevan lasten tiedossa, sillä osa lapsista, jotka eivät olleet osallistuneet niihin, olivat malttamattomia.

- ”En ole ollut mukana vielä, haluaisin olla mukana ja kuulla mitä meistä puhutaan.”
- ”Haluaisin olla mukana niissä vaiks se jännittäis.”

Vaikka asiakassuunnitelmaneuvoittelun järjestäminen onkin kunnan sosiaalityöntekijän vastuulla, myös lapsikylien vastuulla on huolehtia esimerkiksi siitä, että lapset saavat mahdollisuuden – niin halutessaan ja ikähuomioiden – osallistua asiakassuunnitelmaneuvoitteluihin. Neuvottelujen suunnittelussa lapsi ja hänen tarpeensa pitäisi huomioida niin, että asioiden käsittelytapa olisi mahdollisimman ”lapsikeskeinen” ja että lapsella aidosti on mahdollisuus tuoda mielipiteensä esiin ja myös vaikuttaa niihin asioihin, joihin hänen ikätasonsa mukaisesti pitää voida vaikuttaa.

Vaikka hiukan yli puolet (54 %) saikin mielestään riittävästi tietoa omista asioistaan ja päätöksistä, vajaa 20 prosenttia ei ollut samaa mieltä, minkä lisäksi yli neljäsosa (26 %) ei osannut sanoa, saiko hän tietoa riittävästi vai ei. Muutamat lapset kertoivat, millaisia tietoja he olivat kaivanneet. Esille nostetut asiat olivat sijoitukseen ja huostaanottoon liittyviä perusasioita ja toiveita.

- ”Miks mä oon tääl!”
- ”Tietoa asiakassuunnitelmapalaverissa käydyistä asioista.”

Tutkimustulos haastaa - yhdessä muiden tutkimustulosten kanssa – SOS-lapsikyliä miettimään keinoja tiedon välittämiseen lapsille sekä tiivistämään yhteistyötä ja selkiyttämään rooleja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Kaikki kuntien sosiaalityöntekijät eivät ole sisäistäneet rooliaan sijoitetun lapsen elämässä. Myös meidän tehtävämme on muistuttaa työntekijöitä lain vaatimuksista ja sen hengestä ja muun muassa lapsen oikeudesta tietoon.

Lasten osallisuuden lisääminen ja monipuolisten keinojen kehittäminen on kaikkien SOS-lapsikylien ja koko SOS-lapsikyläyhdistyksen iso yhteinen haaste.

*Nuorisokodissa kaikki nuoret osallistuvat asiakassuunnitelmaneuvoitteluihin. Seitsemän nuorta yhdeksästä sanoi saavansa äänensä kuuluville ainakin melko hyvin. Nuorten kommentit neuvotteluista olivat pääsääntöisesti myönteisiä, kuten*

- ”no yleensä ne ovat mukavia ja saan ääneni kuuluviin”
- ”ihan hyvähän sitä on olla olemassa jokin tuollainen palaveri jossa voidaan tavallaan koota ajatuksia ja miettiä yhdessä asioita”.

*Mutta nuoret antoivat myös kritiikkiä:*

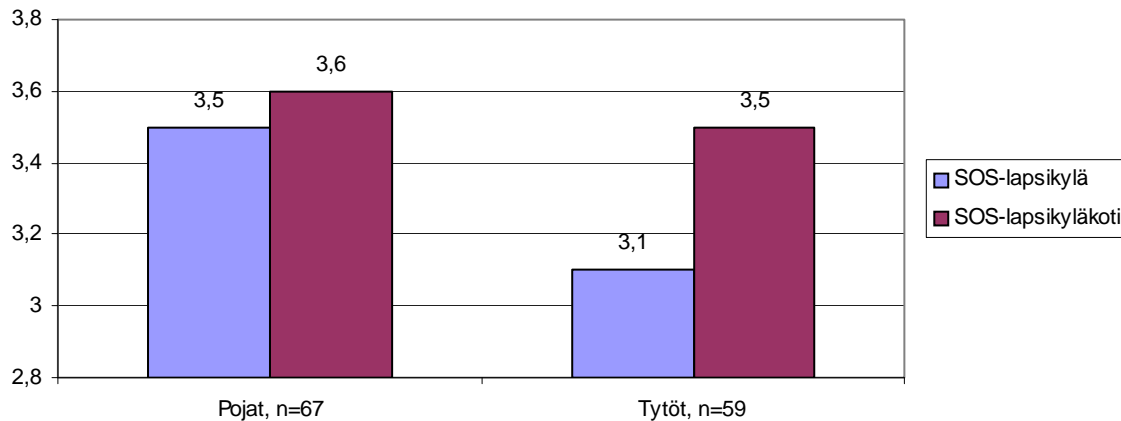
- ”ne ovat enimmäkseen sellaisia että minusta puhutaan ja minä kuuntelen vierestä. mielipiteitäni ei oteta paljon huomioon”
- ”sosiaalityöntekijät ovat laiskoja”.

## **2.7 Eläminen SOS-lapsikylässä ja -nuorisokodissa**

Lapsilta kysyttiin, millaiset asiat saavat elämän lapsikylässä tuntumaan mukavalta, millaiset asiat tuntumaan ikävältä. Heitä pyydettiin myös antamaan arvosana tyytyväisyydestä elämiseensä SOS-lapsikylässä ja -kodissa.

Tyytyväisyys lapsikyläkotiin (3,5) oli hiukan korkeampi kuin tyytyväisyys lapsikylään (3,3) yleensä, joskaan ero ei ollut suuri. Pojat antoivat tyttöjä paremmat arviot tyytyväisyydestä lapsikylään, mutta erot olivat pienet.

### 31. Kuinka tyytyväinen olet elämääsi SOS-lapsikylässä ja SOS-lapsikyläkodissa? N= 126



Lasten vastaukset kertoivat, että elämän lapsikylässä tekee mukavasti erityisesti kaverit ja lapsikylän tarjoamat harrastus- ja leikkimahdollisuudet. Toiseksi merkityksellisempänä pidettiin sitä, että lapsikylässä lapset saavat elää ”hyvää elämää” tai että yksinkertaisesti kaikki on hyvin. Tällä lapset tarkoittivat muun muassa, että on turvallista, mahdollisuus käydä koulua ja saa hyvää ruokaa, huolenpitoa ja rakkautta. Myös aikuiset saivat lapsilta kiitosta ja tekivät elämän lapsikylässä mukavaksi. Mahdollisuus pitää yhteyttä omaan perheeseen mainittiin myös, mutta vain parissa vastauksessa. Kaiken positiivisen vastapainoksi kolme lasta ilmoitti, että lapsikylässä ei mikään ole mukavaa.

#### Mikä on mukavaa lapsikylässä asumisessa?

Kaverit, harrastus- ja leikkimahdollisuudet

- *Se että on paljon kavereita*
- *Salissa ja pihalla tykkään olla, salissa oli ne narut niin se oli kivaa, sinne voi ottaa palloja. Leikkiminen*
- *kaikki esim.reissut*
- *se kun saa tehdä kaikkea kivaa. Kesällä saa käydä vaikka Puuhamaassa. Ja sitten kun talvella voi käydä pulkkamäessä*
- *kun saa leikkiä.*
- *Se, että saa hyviä kavereita, jotka ovat luultavasti olleet samassa tilanteessa ja ymmärtävät.*

Hyvä elämä

- *se, että saa käydä koulua, syödä ynnä muuta*
- *leikkiminen pihalla, saa riittävästi ruokaa, saa nukkua viikonloppuisin pitkään*
- *se että saa asua rakastavassa perheessä*
- *olla tavallaan täällä, että mulla on näin hyvä täällä olla, tuo mun äiti, täällä on mukava olla*
- *siinä on mukavaa se, että saa olla tietoinen siitä, että on turvassa ja saa rakkautta.*
- *se kun ei tarvitse pelätä mitään*
- *saa kattoo välillä videoita kun on kipee*
- *hoidetaan hyvin*
- *perusasiat ovat kunnossa esim. ei tarvitse huolehtia ruuan saannista, on ehkä tarpeeksi vaatteita ja ns. turvallinen*
- *koti.*

Ikävistä asioista kysyttäessä useimmin mainittiin oman perheen puuttuminen. Vastauksista välittyi lasten suru siitä, että sijoitettuna ei voi elää omien vanhempiensa kanssa tai ettei heitä tapaa riittävän usein. Elämä ei ole ”normaalia”. Kaikki voi olla muuten lapsikylässä hyvin, mutta elämä tuntuu vajaalta, kun isä ja äiti – kenties osa muutakin perhettä ovat jossakin muualla.

- *Ettei näe vanhempia.*

- *Ettei äiti ja isi soitele.*
- *Se, että ei voi asua normaalissa perheessä.*
- *Haluaisin mieluummin asua äidin kanssa.*
- *Ei ole omien vanhempiensa luona ja ei tapaa niin usein serkkujaan.*
- *Kun ei voi asua omien vanhempien luona.*
- *Ei saa ikinä kokea normaalia ja helppoa lapsuutta. ei saa kokea normaalia ns. vanhempien antamaa rakkautta joka kuuluu kasvamiseen. saattaa tulla tunnekylläisyys.*
- *Välillä tulee ikävä sukulaisia.*
- *Että ei saa olla oikeiden vanhempien kanssa syystä tai toisesta.*
- *No tietenkin se että, ei oo biologinen koti.*
- *Äitiä on ikävä.*

Yksittäisiä mainintoja ikävistä asioista saivat myös muun muassa kiusaaminen, säännöt ja rajoitukset, lemmikkieläinten puuttuminen ja ikävät aikuiset.

- *Kun on kotiintulo ajat.*
- *Jotkut liian tiukat säännöt kuten poikakaverin luo yöks menossa.*
- *Koska ei saa mennä pihan ulko puolelle.*
- *Kiusaaminen*
- *Johtaja*
- *Siivoaminen*
- *Kun täytyy mennä aikaisin nukkumaan.*
- *No ei saa mitään aina halua esim lemmikkiä !!!*
- *Kun ei saa katsoa sellaisia ohjelmia jotka ovat minusta mukavia joitakin. Vanhemmat sanovat mitä katson.*
- *Juoruavat ihmiset jotka puuttuvat asioihin jotka eivät kuulu heille.*
- *Liian tiukka kylänjohtaja*
- *No koska tää on tälläne laitos.*
- *Ja täällä jos lapset pyytää jotain.... niin aikuiset sanoo että katotaan ja sitten niiltä kysyy viikon päästä niin ne ei edes muista että olisin kysynyt sitä.*
- *Liian laitostenmainen.. aikuiset pitää \*hulluna tai muuten vain ongelmaisena\*.*

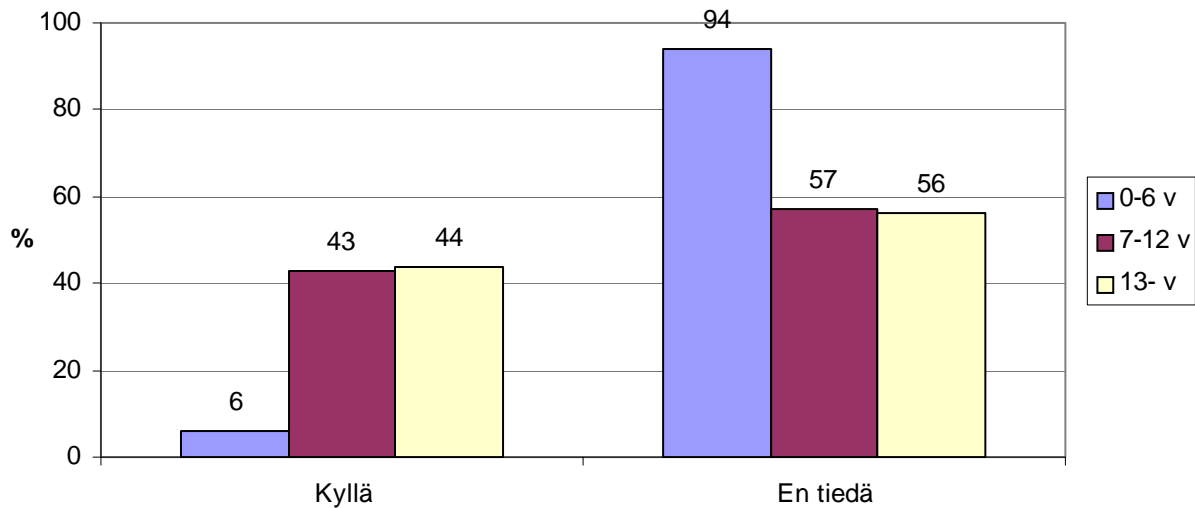
Samalla tavoin kuin lapsikylissä nuorisokodissakin kaverit ja mahdollisuudet harrastaa olivat tärkeitä. Ikävää olivat joidenkin mielestä säännöt ja myös se, ettei saa elää tavallisen nuoren elämää omassa kodissa. Nuorten tyytyväisyys nuorisokotiin oli keskiarvoltaan 2,7. Arvot vaihtelivat nolasta viiteen. Arvosanan viisi antoi yksi vastaaja, samoin nollassa antoi yksi. Myös perustelut olivat ääripäistä. Kun toisen mielestä nuorisokodissa ”olen saanut tarpeeksi vapautta, ohjausta ja tukea kaikkeen, mitä olen tarvinnut”, toisen mielestä nuorisokoti on ”surkea paikka” tai ”ahistaa”.



## 2.8 Lapsen oikeuksien sopimus

Suomen UNICEFin vuonna 2006 tekemän tutkimuksen perusteella Suomen yläkoululaiset tuntevat heikosti lasten oikeudet. Heikosta sopimuksen tuntemuksesta kertoi myös SOS-lapsikyläyhdistyksen kysely.

### 32. Tiedätkö, että on olemassa YK:n Lapsen oikeuksien sopimus, jonka myös Suomi on hyväksynyt? N=123



Kouluikäisistä kyselyyn osallistuneista vajaa puolet tiesi Lapsen oikeuksien sopimuksen nimeltä. Sopimuksen sisällöstä tiesi vain muutama lapsi, jotka olivat tietoisia lapsen oikeudesta koulutukseen ja erityiseen suojeluun. Luonnollisesti alle kouluikäisille Lapsen oikeuksien sopimus oli nimeltäkin tuntematon asia. Lapsen oikeuksien sopimuksen sisältö saattaa olla monille aikuisillekin vieras. Suomen valtio on saanut moitteita Lapsen oikeuksien sopimuksen noudattamista valvovalta komitealta siitä, ettei Suomi ole riittävästi tiedottanut sopimuksesta. Lapsen oikeuksien sopimushan sisältää ihmisoikeussopimusasiakirjalle poikkeuksellisen artiklan (42), joka velvoittaa valtioita tiedottamaan sopimuksesta niin aikuisille kuin lapsillekin.

*Nuorisokodissa tietämys Lapsen oikeuksien sopimuksesta oli jopa heikompaa kuin SOS-lapsikylissä. Yhdeksästä nuoresta seitsemän sanoi, ettei tiedä Lapsen oikeuksien sopimuksesta. Kaksi nuorta tiesi, että sopimuksen mukaan lasta on suojeltava väkivallalta sekä hyväksikäytöltä eikä lapsella saa teettää työtä joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa terveyttä tai kehitystä.*

### 3 Tiivistelmä

SOS-lapsikylissä ja -nuorisokodissa keväällä 2009 asuneille lapsille ja nuorille toteutettu kysely tuotti monipuolista ja -äänistä tietoa lasten ja nuorten elämästä ja arjesta lapsikylässä tai nuorisokodissa, suhteista aikuisiin, huostaanotosta sekä osallisuudesta ja lapsen oikeuksista.

Runsas puolet vastanneista sai mielestään osallistua riittävästi itseään koskevaan **päätöksentekoon** lapsikyläkodissa. Parhaiten lapset ja nuoret sekä lapsikylissä että nuorisokodissa pystyivät mielestään vaikuttamaan oman huoneensa sisustukseen, vapaa-ajan käyttöön ja tv:n katseluun. Heikoiten lapsilla oli vaikutusmahdollisuuksia lemmikkieläinten hankintaan.

Myös **sääntöjä** oli suurimman osan mielestä sopivasti sekä SOS-lapsikylissä että -nuorisokodissa. Silloin kun sääntöjä haluttiin muuttaa, toiveet liittyivät useimmiten kotiintuloaikoihin, peli- ja tv:n katseluaikoihin tai vain siihen, että säännöt olisivat rennompia.

**Ruokaa** sai sekä SOS-lapsikylissä että -nuorisokodissa lähes kaikkien mielestä riittävästi ja se oli useimpien myös hyvää. Lapset ja nuoret olivat tyytyväisiä harrastusmahdollisuuksiinsa ja koulunkäyntinsä tukemiseen. Useimpien mielestä lapsikylän aikuisilla oli joko aina tai ainakin joskus aikaa ja tarvittaessa sekä lapsikylässä että nuorisokodissa oli löydettävissä rauhallinen paikka yksinoloon.

Lasten ja nuorten kokemukset **peloista** ja **kiusatuksi tulemisesta** olivat keskeisiä kysymyksiä kyselyssä. Pelkokokemuksia oli yli 40 prosentilla vastanneista sekä lapsikylissä että nuorisokodissa ja viidellä prosentilla lapsikylissä asuneista pelkoja oli usein. Lapset pelkäsivät hyvin samanlaisia asioita kuin lapset yleensä eli haamuja, pimeää, yksinoloa ja pelottavia tv-ohjelmia. Pienillä lapsilla pelot liittyvät lähes poikkeuksetta näihin seikkoihin. Mutta pelkoja aiheuttivat myös huutaminen, rangaistukset, humalaiset, toisten aggressiivinen käytös ja kiusaaminen. Nuorisokodissa pelot johtuivat lähes poikkeuksetta toisten nuorten aggressiivisesta käyttäytymisestä.



Sekä SOS-lapsikylässä että -nuorisokodissa lapset ja nuoret olivat lähes poikkeuksetta suojassa aikuisten kiusaamiselta. Viisi lasta ja nuorta 136 vastaajasta oli kokenut kiusaamista jonkun aikuisen taholta. Kiusatuksi tulemisen kokemuksia oli kuitenkin suurella osalla vastanneista, sillä yli 60 prosenttia oli kokenut kiusaamista omassa vertaisryhmässään ja kaksi kolmasosaa oli nähnyt muita kiusattavan ainakin joskus. Nuorisokodissa kiusatuksi tuli jopa suurempi joukko kuin lapsikylässä eli kolme neljäsosaa. Tyypillisesti kiusaaminen oli sanallista nimittelyä ja haukkumista, mutta epätavallista ei myöskään ollut töniminen, lyöminen, uhkailu, syrjiminen ja leikkien ulkopuolelle jättäminen. Kuten

koulukiusaamista koskeneet tutkimukset, myös tämä kysely osoitti, että kiusaamista tapahtuu hyvin usein aikuisilta suojassa. Yli puolet kiusatuksi tulleista oli jättänyt kertomatta asiasta aikuisille ainakin joskus.

Ollessaan surullisia tai peloissaan lapset saivat pääosin **lohtua** aikuisilta. Vastaajien joukossa oli kuitenkin kolmasosa lapsia, jotka kokivat, etteivät he saaneet lohdutusta aikuisilta lapsikylässä. Pojilla oli suurempi riski jäädä yksin pelkojensa ja surujensa kanssa, sillä 19 prosenttia heistä koki, ettei kukaan lohduttanut, kun tytöistä saman koki 10 prosenttia. Nuorisokodissa tilanne oli vieläkin heikompi, sillä vain kaksi nuorisokodin nuorta sanoi saavansa lohtua pelkoihinsa ja suruunsa nuorisokodin aikuisilta. Yleensä nuoret saivat lohdun toisilta nuorilta.

Yli 80 prosenttia lapsista oli sitä mieltä, että **aikuiset huomasivat heidän mielialojaan**, iloisuutta, surua ja vihaa, ainakin joskus. Parhaiten lasten mielestä aikuiset huomasivat iloisuuden, joskin erot olivat hyvin vähäiset. Nuorisokodin nuorten mielestäkin aikuiset huomasivat iloisuuden paraiten ja surun heikoiten.

Kolme neljäsosalla lapsista oli ainakin yksi aikuinen lapsikylässä, johon he saattoivat **luottaa**. Saman verran oli lapsia joiden mielestä aikuiset luottivat heihin ainakin joskus. Nuorisokodissa luottamusta oli selvästi lapsikyliä vähemmän, sillä vain kolme nuorta yhdeksästä sanoi luottavansa johonkin nuorisokodin työntekijään.

Suurin osa lapsikylien lapsista sai mielestään **kannustusta** lapsikylän aikuisilta. Vain muutama lapsi 127:stä sanoi, ettei heitä oltu kannustettu lainkaan. Lähes puolet lapsista oli epävarmoja siitä, oliko aikuisilla suosikkeja lasten keskuudessa vai ei ja kolmasosa oli ehdottomasti sitä mieltä, että näin oli. Varmuus ja epävarmuus suosikkijärjestelmästä olivat korkeimmillaan vanhimmalla vastaajaryhmällä. Tilanne oli sama sekä lapsikylässä että nuorisokodissa. Nuorisokodissa 44 prosenttia oli sitä mieltä, että aikuisilla oli suosikkeja ja saman verran oli niitä, jotka eivät osanneet sanoa, oliko suosikkeja vai ei.

Sekä lapsikylässä että nuorisokodissa lapset olivat tyytyväisimpiä **yhteydenpitoon äitiinsä ja kavereihinsa**. Tulos osoitti, että huomattavalla määrällä lapsia ja nuoria ei ollut lainkaan yhteyttä **isäänsä**. Kyselyn tulos vahvisti aiempien tutkimusten tuloksia isien näkymättömyydestä huostaanotettujen ja sijoitettujen lasten elämässä.

Yli puolet (55 %) lapsikylissä asuneista lapsista ja kolme neljäsosaa nuorisokodin nuorista tiesi asioistaan vastaavan **sosiaalityöntekijän** nimen. Huolestuttavan monet eivät sitä tieneet. Yli neljäsosa (28 %) SOS-lapsikylien lapsista ei ollut omien sanojensa mukaan osallistunut lainkaan asiakassuunnitelmaneuvoiteluihin ja kaikista kouluikäisistäkin heitä oli noin neljäsosa (24 %). Osallistuminen **asiakassuunnitelmaneuvoiteluihin** ei välttämättä taannut kuulluksi tulemistä tai ainakin kovin monet olivat epävarmoja siitä, tulivatko he kuulluiksi vai ei. Neuvotteluja pidettiin ”tylsinä, turhina, vaikeina ja jännittävinä” eikä niitä pidetty lasten kannalta hyvin suunniteltuina. Reilu puolet vastanneista oli kuitenkin saanut neuvotteluissa äänensä kuuluville ainakin melko hyvin.



**Elämän** SOS-lapsikylässä teki vastaajien mielestä **mukavasti** erityisesti kaverit ja lapsikylän tarjoamat harrastus- ja leikkimahdollisuudet. Toiseksi merkityksellisempänä pidettiin sitä, että lapsikylässä on turvallista, mahdollisuus käydä koulua ja saada hyvää ruokaa, huolenpitoa sekä rakkautta. Vaikka SOS-lapsikylä ja -nuorisokoti tarjosivatkin useimpien vastaajien mielestä hyvät puitteet elämälle, kuvastui vastauksissa monella tapaa lasten **perussuru** siitä, ettei voi elää omien vanhempiensa ja perheensä kanssa. Sitä surua ”hyväkään elämä” sijaishuollossa ei voi kokonaan pois pyyhkiä.

Kouluikäisistä vastaajista **Lapsen oikeuksien sopimuksen** tiesi nimeltä vajaa puolet, mutta sen sisällöstä tiesi vain muutama. Tulos oli siten samansuuntainen kuin Suomen UNICEFin yläkoululaisille tehdyn tutkimuksen tulos, joka osoitti koululaisten tietävän sopimuksen sisällön huonosti.

Tehty kysely antoi arvokasta tietoa lasten ja nuorten elämästä SOS-lapsikylissä ja -nuorisokodissa. Kysely itsessään ei vielä lisää lasten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia. Tärkeää on, mitä kyselyn tuloksille tapahtuu ja vaikuttavatko ne lasten elämään. Tehdyn kyselyn tuloksia käsitellään jokaisessa SOS-lapsikylässä ja -nuorisokodissa syksyn 2009 aikana, jonka jälkeen lapset ja aikuiset yhdessä päättävät kehittämiskohteesta, johon ensimmäiseksi halutaan muutosta. Kehittämishankkeet sidotaan SOS-kiertokouluun, joiden opiskelijat ottavat vastuun hankkeiden eteenpäin viemisestä ja raportoivat niiden etenemisestä.

## Lähteet:

Ellonen, Noora, Kääriäinen Juha, Salmi Venla ja Sariola Heikki (2008) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87.

Jahnukainen, Markku & Hyytiäinen, Minna (2009) Jalanjalkia seuraamassa. Helsinki: SOS-Lapsikylä ry.

Kajava, Mirja (1997) Lapsen etu huostaanottoprosessissa. Tutkimus pakkohuostaan-  
toista. Oulun yliopisto.

Koisti-Auer, Anna-Liisa (2000) ”...vaikka elämä oli välillä jo tosi kunnossa”. Huostaanottokriisin selvittely -projektin loppuraportti. Espoo: SOS-Lapsikylä ry.

Koisti-Auer, Anna-Liisa (2002) SOS-lapsikylälapset oman elämänsä kuvaajina. Progradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön.

Koisti-Auer, Anna-Liisa (2008) Sukulaissijaisvanhemmuuden profiili. Lisensiaatintutkimus. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.

Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007. Opetusministeriön julkaisuja 2008:7.

Lastensuojelulaki 2007/417.

Oja, Lea & Virtanen, Petri (1998) Antoiko SOS-lapsikylä uuden mahdollisuuden. Espoo: SOS-Lapsikylä ry.

Salmivalli, Christina (2000) Koulukiusaamiseen puuttuminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

[www.tukiasema.net](http://www.tukiasema.net).